

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Název tématu : Význam otce při výchově dítěte předškolního věku

Vypracovala : Hana Nováková

Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Eva Svobodová

Studijní program : B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor : Učitelství pro mateřské školy

Anotace

Ve své bakalářské práci se zabývám problematikou významu otce při výchově dítěte předškolního věku.

Teoretická část je především zaměřena na dětské psychické potřeby a na roli otce v jejich naplňování. Pokouším se analyzovat postavení otce při výchově předškolních dětí v historii a upozorňuji na proměny jeho postavení v rodině v současné společnosti.

V praktické části se zabývám názory a pohledy současného českého otce a porovnávám je s názory a pohledy členů církevní komunity v České republice a církevní komunity v USA. Zároveň se pokouším porovnat otce dvou generací.

Abstract

In my bachelor thesis I'm dealing with the issue of the significance of father in the education of a pre-school child.

The theoretical part is focused especially on children's mental needs and on the role of father in fulfilling them. I'm trying to analyse the position of father in the education of pre-school children in the past and also drawing attention to the change of his position in family in present.

In the practical part I'm dealing with the views and attitudes of present Czech fathers in comparison with the views and attitudes of church community members both in the Czech Republic and the USA. I'm also trying to compare fathers of two different generations.

Poděkování

Touto cestou chci vyjádřit poděkování vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Evě Svobodové za inspiraci, ochotu, kritické připomínky a povzbuzení.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a s využitím uvedené literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s 47 b zákona č. 111 / 1998 sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Dne: 25.3.2010

Podpis: Hana Nováková

OBSAH

Úvod.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	
1. Dětské psychické potřeby.....	7
1.1 Co děti nejvíc potřebují.....	7
1.2 Význam pouta s otcem.....	9
1.3 Otec a dcera.....	10
1.4 Otec a syn.....	11
2. Proměny postavení otce v historii.....	14
2.1 Otec ve výtvarném umění.....	14
2.2 Otec jako vládce.....	15
2.3 Intimní otcovství.....	17
2.4 Vliv industriální revoluce.....	20
2.5 Když se táta vrátil z války domů.....	21
2.6 Hravý otec.....	22
2.7 Projevy intimity dnes.....	22
2.8 Specifika české rodiny.....	23
3. Role otce ve vývoji dítěte.....	24
3.1 Psychologický proces triangulace.....	24
3.2 Proměna otcovské funkce.....	24
3.3 Jak vidíme ideálního otce.....	25
3.4 Poruchy ve vztahu k otci.....	28
4. Negativní vlivy působící na postavení otce.....	30
4.1 Radikální feminismus jako nebezpečná ideologie.....	30
4.2 Zneužití vyšší inteligence žen.....	33
4.3 Mediální zobrazení mužů.....	34
II. PRAKTICKÁ ČÁST	
5. Formulace problému a stručná charakteristika respondentů.....	35
6. Cíl výzkumné sociologické sondy.....	35
7. Použitá metoda.....	35
8. Dotazník a jeho vyhodnocení.....	36
8.1 Postup při administraci.....	36
8.2 Zpracování odpovědí.....	36
8.2.1 Otázky a odpovědi týkající se otců dnešních otců.....	37

8.2.2 Otázky a odpovědi týkající se dnešních otců.....	42
8.3 Vyhodnocení některých odpovědí v grafech.....	47
8.4 Závěrečné shrnutí.....	53
9. Závěr	55
III. SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY.....	56
IV. PŘÍLOHY.....	57

ÚVOD

„Tatí, můžu jít takhle?“ Dcera vběhne do obýváku a natáčí se na podpatku. Chystá se na svůj první ples a stojí o otcův názor. Ten ji znalecky zkoumá, vyžádá si ještě jedno otočení a pak přikývne. Jak by ne. Jeho holčičce přece sluší všechno. Vyruším je. Potřebuji od manžela pomoc. Je pátek čtvrt na šest a kluci ještě nemají uklizený pokoj. Máme totiž takové pravidlo, že v pátek do pěti musí být hotovo. Už jsem je upozorňovala třikrát, dokonce i boucháním pěsti do stolu, ale kromě zabručení nereagují a společně něco řeší u počítače.

Manžel vstane, jde za nimi, kouká jim přes rameno a zapojí se do nějaké internetové problematiky, které vůbec nerozumím. Po chvíli slyším: „Kluci, už je pět pryč.“ Do pěti minut je slyšet zvuk vysavače a koš na špinavé oblečení v koupelně se plní. Kluci uklízejí. Jak to ten táta jenom dělá...Dá mi pusu a odchází s nejmladší dcerou na procházku se psem.

Na ten ples půjdeme kromě naší malé všichni. Jestli budou naši chlapci pít alkohol, vím, že se neopijí, protože jim dal školení táta. Budu pozorovat, jak se galantně chovají k děvčatům. No ano, viděli to u táty. Naučil je také ovládat technické přístroje, rozdělovat v přírodě oheň, veslovat, jezdit na koni a autem, vyřezávat lodičku z kůry, vyrábět meč.

Naše děti mají s tátou opravdu pěkný vztah a já si uvědomuji, že základ byl dán v předškolním věku. Co všechno jsme spolu zažili a jak nás to bavilo. Někdy si prohlížíme fotografie a vzpomínáme. (No a na těch pár facek, na vztekání, ječení, rvačky, řev, na rodiče, kteří se neovládají a řeknou či udělají něco, čeho potom litují, se tak nějak zapomnělo).

Přemýšlím o dnešních otcích. V České republice jich máme 3,3 milionu a mnoho toho o nich nevíme. Odborných článků a publikací je na toto téma poskrovnu. Otcové jsou nevýrazní, chybí nám, tak nějak nejsou vidět. Kde jsou aktivní otcové od rodin, přirozené autority, bojovníci a vůdci? Jak se cítí? Co (či kdo) je ohrožuje? Mají vzory? Samozřejmě vím o případech, kdy muži jako otcové selhali a připravili svým ženám a dětem velké trápení. Já bych se však ve své práci chtěla zastat otců, kteří jsou podobní mému muži.

Nahlédnu i do historie a za hranice naší země.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. DĚTSKÉ PSYCHICKÉ POTŘEBY

1.1 Co děti nejvíc potřebují

Ve své praxi se tu a tam setkáme se zákony a směrnicemi týkajícími se dětí. Školský zákon, Zákon o zdravotní péči, Zákon o rodině, Zákon o sociálním zabezpečení. Texty zákonů jsou celkem dobře propracovány pokud se zabývají vnějšími fakty. Mnohem méně je zde psáno o dětském světě, o předpokladech zdravého vývoje dítěte.

Možná si myslíme, že dětské potřeby dobře známe, protože jsme také byli dětmi. V naší paměti jsou touhy, bolístky, strádání, vzpomínky na to, co jsme si přáli a co jsme nechtěli. Avšak takto nezískáme úplně přesné údaje. I když si mnohé pamatujeme, nedovedli jsme tehdy všechno pochopit, pojmenovat. Prožívali jsme sice různé stavy, ale postupně byly potlačeny a přikryty nároky dospělého věku.

O tom, jak je pro osobnost člověka důležité naplňování psychických potřeb v dětství, by mohla vyprávět řada psychologů a psychiatrů, kteří se se svými klienty právě do období dětství vrací.

Každé dítě má základní psychické potřeby, které jsou důležité pro jeho zdárný vývoj. Je nutné, aby jim vychovatelé, ať už jsou to rodiče, učitelé či další osoby, které se na výchově podílejí, věnovali odpovídající pozornost. Psycholog Eduard Bakalář zformuloval dvanáct základních potřeb dětí. Vycházel přitom z knihy profesora Matějčka: *Co děti nejvíc potřebují*, údaje konfrontoval s údaji uváděnými v jiných pramenech a s potřebami dospělých. Konečnou verzi s jednotlivými kategoriemi ještě vylepšil pan profesor Matějček osobně. Tento seznam může být prospěšný i úředníkům, zpracovávajícím nějakou písemnost týkající se dětí a jejich světa.

¹Zde tedy dvanáct základních a nejdůležitějších potřeb dětí :

1. *Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších smyslových podnětů*
2. *Potřeba poznávání předmětů a hraček odpovídajících věku, hry volné, tvořivé i vázané pravidly (nezbytnost prostoru pro sebevyjádření, sebeprojevení, seberealizaci, fantazii, volný pohyb, pro pěstování zájmů)*

¹ BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím*. Praha: Vyšehrad, 2002. str. 15

3. *Potřeba prvotních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k rodičům či k jiným osobám prvotních vychovatelů, a to formou jejich bezpodmínečné lásky (nezbytnost zažít akceptování, zájem, mazlení, kladné hodnocení, pochvalu, povzbuzení, porozumění, přízeň, sympatii, srdečnost, trpělivost apod.)*
4. *Potřeba jistoty ve vztazích a z ní odvozený pocit základní životní důvěry - bezpečí (důležitost zážitku ucelené fungující rodiny, přítomnosti důležitých osob, „vypočitatelnosti“ rodičů, možnosti komunikovat, svěřit se, mít zázemí, pocitu spolehnutí se na pomoc, na podporu v tísní, a tak se naučit překonávat úzkost a strach).*
5. *Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech, potřeba vedení, autority disciplíny, důslednosti ze strany rodičů (takže i požadavek pravidelnosti, režimu, rituálu, srozumitelnosti světa apod. a tedy i cíleného zaměstnání a vzdělávání, znát svá práva a povinnosti).*
6. *Potřeba kontaktu v jeho různých podobách:*
 - a) *při styku s vrstevníky (souhra, součinnost, partnerství, kamarádství, přátelství)*
 - b) *při styku s malými dětmi i s dětmi odrostlejšími (zkušenost starat se o malé, spolupráce se staršími)*
 - c) *při soužití s jinými dospělými i s generací prarodičů (zkušenost s pomocí v domácnosti, nemocným a ubližovaným, učit se chování i znalostem od starších a také úctě k nim)*
7. *Potřeba modelu vhodného, slušného řešení mezilidských konfliktů, potřeba mužského a ženského vzoru a zkušenosti rodinného života*
8. *Potřeba identity:*
 - a) *nezbytnost vědět kdo jsem, jaký jsem, odkud přicházím, kdo jsou mí příbuzní, z jaké rodiny pocházím, jaké v ní mám místo, kdo byli mí předci, kde žili, čím se vyznamenali*
 - b) *nezbytnost prožitku někam patřit, mít domov, teritorium (tedy i soukromí, svůj svět, svá tajemství), ale i potřeba sounáležitosti s rodinou*
9. *Potřeba samostatnosti, soběstačnosti, nezávislosti, tendence dělat věci po svém – v tom je obsažena i nezbytnost prostoru k projevení nesouhlasu, vzdoru, agrese, ale i k prosazení se, k projevení své svobodné vůle*
10. *Potřeba společenského uplatnění, sebevědomí a společenské hodnoty (něco dokázat, dosáhnout úspěchu, uznání své osobnosti, nárok být respektován jako individualita)*
11. *Potřeba otevřené budoucnosti či životní perspektivy (moci se těšit na něco, na někoho, mít naději, mít plány a představy, čím bych chtěl být apod.)*

12. *Potřeba spravedlnosti, spravedlivého hodnocení a jiných „přesahů“ (sem patří úvahy o budoucnosti lidstva, víra v Boha atd.)*

Přečteme-li si pozorně uvedený seznam, zjistíme, že k naplnění zhruba poloviny potřeb je velice vhodné, žije-li dítě v rodině s otcem.

Do rukou se mi dostalo dvojčíslo časopisu *Předškolná výchova*², ve kterém je uveden zajímavý výsledek výzkumu. 51 učitelek mateřských škol bylo dotázáno na nejčastější příčiny těžkostí dětí podporující vznik a přetrvávání problémů v chování. Zde je pořadí prvních pěti:

1. Volná rodičovská výchova (bez pravidel)
2. Konfliktní a problematické rodinné prostředí
3. Špatný vzor chování ze strany rodiny
4. Nezralost dítěte
5. Nedůsledná rodičovská výchova

I v tomto případě si můžeme uvědomit, jak je otec pro dítě důležitý, neboť se ho, kromě čtvrté, týkají všechny uvedené příčiny.

1.2 Význam pouta s otcem

Ocitli jsme se na počátku jednadvacátého století. Mnozí sociologové, psychologové a lékaři upozorňují na potřebu vyzvednutí role muže jako člověka, který přebírá vedení rodiny. Poslechněme si citáty některých odborníků:³

Pediatr James Dobson : „*Západní svět stojí na významné křižovatce dějin. Domnívám se, že samotné přežití lidského rodu bude záviset na tom, zda v milionech domovů bude či nebude přítomno mužské vedení. ...Jsem z celého srdce přesvědčen o tom, že muži mají v rukou klíč k zachování rodiny.*“

Spisovatel Robert Bly : „*Současná generace žizní po otcovské vodě*“.

Psychiatr James Schaller : „*Absence zralého pouta mezi otcem a dítětem zanechává v duši pocit prázdnoty, jakýsi zbytkový hlad po otci.*“

„*Otec bývá první muž, který do srdce dítěte vrývá myšlenky a pocity.*“

² *Předškolná výchova* Január-Február 2009-10.Str.33

³ CHAPMAN, G. *Pět znaků láskyplné rodiny*.Praha: Návrat domů, 2005. str. 153

„Otce si v sobě nosíme ještě dlouho poté, co zemřou. Napodobujeme je, rozmlouváme s nimi a nasloucháme jim...Mnozí z nás dál zrcadlí představu o sobě, kterou nám naši otcové vepsali do duše.“

Psycholog a spisovatel Gary Chapman má ve své knize : „*Pět znaků láskyplné rodiny*“ kapitolu s názvem „Otec, který se s láskou ujímá vedení“. Upozorňuje na zkušenost ze své poradenské praxe, kde se téměř každý týden setkává s lidmi pociťujícími hlad po otci. Podle jeho názoru je příčinou smutku, hněvu a zmatku mnoha mladých dospělých absence otcovské pozornosti a intimity sdílené s otcem v dětském věku. Otcovský deficit a jeho původ vidí ve třech kategoriích otců.

- **Nepřítomný otec** – Miliony dětí se ocitly bez otce vlivem jeho smrti či rozchodu rodičů. Čtyřicet procent dětí, které vyrůstají v západním světě, stráví do 18 let část svého života v domácnosti, kde chybí jeden z rodičů, zpravidla otec
- **Otec je přítomný, ale není k dispozici** – Například otec, který tráví celý týden mimo domov a o víkendu si chce odpočinout či otec, který přijíždí domů, až když děti spí.
- **Bezmocný otec** – Žije doma, ale neví, jak má vztah s dětmi budovat. Neví, jak být otcem, protože se k němu nikdo otcovsky nechoval.

1.3 Otec a dcera

Otcové mají velký vliv na formování sebedůvěry svých dcer.

Dívky se ve vztahu s otcem učí chování k druhému pohlaví, učí se schopnosti vycházet s muži. Způsob, jakým otec reaguje na ženskost a sexualitu své dcery, může mít trvalý vliv na způsob, jakým bude s muži jednat. Záleží na tom, co například otec říká o tom, jak dcera vypadá. Může ji chválit, zdůrazňovat co jí sluší už od malinka. U děvčete, které je ve svém vztahu k otci frustrováno, jehož citové potřeby nejsou uspokojeny, se může vytvořit negativní postoj k mužům. Otec může dceři pomoci v tom, aby byla přirozená, jistá, aby uměla správně reagovat, nenechat se zastrašit, aby se necítila v mužské společnosti méněcenná.

Jestliže se otec chová ke své dceři s úctou, bude ona takové chování vyžadovat i u ostatních mužů. Bude-li ji ponižovat, snese ona takové chování i u ostatních mužů, eventuelně u svého manžela, protože bude takové chování považovat za normální.

Christopher Andersen, autor knihy : „*Postava otce a jeho význam*“⁴, se odvolává na studii sedmi tisíc žen, které pracovaly v barech s obsluhou „nahore bez“. Většina těchto žen

⁴ CHAPMAN, G. *Pět znaků láskyplné rodiny*. Praha: Návrat domů, 2005.str.156

pocházela z rodiny bez otce a většina z nich připustila, že obnažováním svého těla před cizími muži se snaží upoutat mužskou pozornost, protože se jim jí v dětství nikdy nedostávalo. Mnohé připustily, že v blízkém vztahu na muže nespolehají. Ze sedmi tisíc žen byla polovina lesbiček.

1.4 Otec a syn

Nad vztahem otce a syna se chci více zamyslet, protože z dnešních synů budou zítřejší otcové. Navíc se porovnáním dvou generací otců zabývám i ve své praktické práci.

Můžeme se zamyslet nad situací chlapců, kteří žijí v dnešní době. Už ve škole mívají větší potíže s chováním i učením než děvčata. Když v médiích slyšíme či čteme o loupežném přepadení, o výtržnictví a rvačce, předpokládáme, že aktérem bude muž. Řidič nabouraného auta, někdo, koho honí policie, vrah v televizním seriálu, diktátor, proč to je téměř pokaždé muž?

Máme-li mezi svými dětmi chlapce, nestačí je vychovat jen tak, aby byli „normální“, protože „normální“ často znamená emocionálně nezralý, chladný a soupeřivý.

Ve své knize „*Tajemství výchovy šťastných dětí*“ Steve Biddulph uvádí potřeby chlapců. Chlapci tedy potřebují:⁵

- a) *Otce nebo alespoň někoho, kdo ho nahradí*
- b) *Naučit, jak se chovat k děvčatům – respektovat je, považovat je za rovnocenná*
- c) *Ochránit před vlivem násilí a banality, jež by z nich udělaly povrchní, bezcitné a vulgární jedince*
- d) *Naučit pracovat a poradit si s různými úkoly v domácnosti*
- e) *Otcové potřebují při výchově svých synů pomoc ostatních mužů*

Podívejme se na jednotlivé body podrobněji.

- a) Jsou otcové, kteří to se svými syny umí, jiní si neví rady a zdá se jim, že by bylo lepší přenechat výchovu své ženě. Jednou z příčin bezradnosti je nedostatek vzorů, od nichž by se dalo otcovské chování odkoukat. Mnoho mužů mělo otce, kteří se ve výchově příliš neangažovali. Tatínkové chodili do práce a z práce, dívali se na televizi, četli noviny, jedli a spali.

⁵ BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. str.76

Tatínkům, kteří by se chtěli svým synům věnovat, můžeme poradit, jak do toho.

Z legrace se spolu prát. Chlapci velmi rádi zápasí, pošťuchují se a mají rádi drsnější hry. Takové zápolení je zábava, ale chlapci se mohou i něco naučit. Vyhrávat, prohrávat, ovládat se a krotit svou sílu. Velmi důležitý je pro chlapce také tělesný kontakt s otcem. Takovéto hry jsou formou důvěrného vztahu a oslavou mužnosti. Je to prostě taková „mužská záležitost“. (I když některá děvčata se také rády jako malé perou).

Něco spolu podnikat. Každý otec by měl věnovat svému synovi alespoň hodinu denně, kterou by strávili různými činnostmi a povídáním. Jestliže to skutečně nejde (např. několikadenní nepřítomnost z pracovních důvodů), musí se otec zastavit, srovnat si priority a jednoduše něco vymyslet. Jeho syn ho totiž nutně potřebuje vidět v různých náladách a při různých činnostech. Poznávat svět mužů je pro chlapce velmi lákavé. Auta, počítače, rybaření, jízda s traktorem, koně, práce se dřevem, toulání se přírodou, stavba pergoly, fotbal, vysedávání na posedu a pozorování zvířete – cokoli, co tatínka baví a co by svému chlapci rád ukázal.

b) Jedna z věcí, které mohou otcové své syny vhodným příkladem naučit, je správně se chovat k ženám. K mamince, sestře, k děvčatům ve školce, později ve škole. Jak s nimi vycházet, spolupracovat, mluvit. Dělá to tak, že je sám k ženám uctivý a tak, že rozhodně zasáhne, kdykoli se synek nevhodně a neuctivě zachová.

„To se mi tedy vůbec nelíbilo, jak jsi mluvil s maminkou“ jsou slova, která musí v dané situaci syn slyšet. (A je dobré, když je slyší i maminka).

Kdysi jsem v jedné knize, název ani autora si už nepamatuji, četla zajímavou myšlenku. Parafrázuji ji takto : „Co největšího může otec udělat pro své dítě? Milovat jeho matku.“ Dotek, polibek, úsměv, pochvala, obdiv, uctivé a taktické zacházení.

Jakým způsobem otec prokazuje matce v praxi lásku, velice ovlivňuje vztah chlapce k ženám.

c) Mnozí otcové tráví svůj čas se syny u televize a počítače sledováním bojů, válčení, násilí a mnohdy i drsných krvavých či sexuálních scén. Jednání hlavních hrdinů je prezentováno jako statečné a pravé chlapské. Naopak slzy jsou označovány za projev slabosti. Můžeme slyšet ono známé, že chlapi přece nepláčou.

Většina chlapců inklinuje k bojovým hrám. Když jim vezmeme všechny ty pistolky, flinty a samopaly, vyrobí si střelnou zbraň z klacíku. Proč ale jejich přirozenou touhu bojovat a ochraňovat nekultivovat a nesměrovat žádoucím směrem? Zde čeká na otce krásný úkol.

Být synovi vzorem statečného muže a ochránit ho před nekonečnými tupými kreslenými filmy bez fantazie plnými vulgarismů a násilí a před hodinami strávenými banálními počítačovými hrami, které nenaučí nic jiného, než hýbat prstem.

d) Pro syna je velice důležité, vidí-li, jak jeho otec zastává aktivní roli v rodinných záležitostech, staví se zodpovědně k problémům, které život v rodině přináší, přichází s řešením, nejedná zbaběle. Syn má vidět svého otce, jak plánuje výlety, řeší školní problémy, domlouvá se s matkou, spolurozhoduje o tom, co se týká dětí, tráví čas s rodinou, projevuje své názory a přání, ale také jak vaří, uklízí, nakupuje, navrtá na zeď poličku, zatluče hřebík, opraví hračku, nařeže dřevo. Rozumějme, vše v přijatelné míře. Musíme být realisté a nesmíme zapomenout na fakt, že zaměstnaný otec dnes tráví doma s dětmi málo času.

Tatínek by si měl uvědomit, že čas strávený se synem potřebnou prací, není nikdy promarněný, i když výsledek není tak rychle hotový ani tak dokonalý, jako kdyby práci dělal sám.

e) Jestliže otec zapojí svého syna do činností, které dělá s přáteli, syn tak pozná jiné muže, získá jejich uznání, může posuzovat jejich chování a naučit se něčemu, co například taťka neovládá.

A co navštívit otcovo pracoviště? Vidět místo, kam tatínek každý den odchází, seznámit se s jeho kolegy, novým prostředím?

Vztah mezi otcem a dítětem také ovlivňuje sexuální identitu dítěte. Ve funkční rodině je úloha otce při pěstování ženskosti u dcery a mužství u syna stejně důležitá jako úloha matky.

Psychiatr James Schaller podává zprávu o výsledcích zkoumání lékaře George Requera, který provedl rozsáhlý výzkum v oblasti mužské homosexuality, a které podporují jeho vlastní poznatky z práce s homosexuálními klienty. Došel k tomuto závěru :⁶

„Ze zprávy vyplývá, že otcové homosexuálních synů dětem projevují méně lásky než otcové heterosexuálních synů. V jedné studii zahrnující čtyřicet homosexuálních mužů se nevyskytl ani jediný případ láskyplného vztahu s otcem. Homosexuální muži své otce ve skutečnosti

⁶ CHAPMAN.G, *Pět znaků láskyplné rodiny*. Praha: Návrat domů, 2005.str.15

nenávidějí, případně se jich přímo bojí... Otcové homosexuálních synů jsou častěji popisováni jako odtažití, nepřátelští a odmítaví. Více než čtyři pětiny homosexuálních mužů uvádějí, že v době, kdy vyrůstali, byli jejich otcové citově či fyzicky nedostupní.“

Jejich vztah s otcem bývá problematický, otce uvádějí jako odtažité, nepřátelské, drsné, slabé, chladné nebo lhostejné.

Ani zde není na místě černobílé vidění a zjednodušování. Samozřejmě, příčiny homosexuality jsou komplexnější a složitější. Ale nad závěrem uvedených odborníků se můžeme zamyslet.

2. PROMĚNY POSTAVENÍ OTCE V HISTORII

Zajímáme-li se o téma otcovství, najdeme toho v odborných časopisech a knihách českých autorů poměrně málo. Takovou mám zkušenost, když jsem v knihovně hledala knihu, která by mě zaujala. A tím spíše, chceme-li se něco dovědět o postavení otce v historii a nejsme-li spokojeni s povrchním hodnocením.

Oslovila mě až Angličanka Adrienne Burgessová, vědecká pracovnice Institutu pro výzkum veřejné politiky. Ve své knize *Návrat otcovství* se mimo jiné zabývá i různými podobami otcovství v historii.⁷

2.1 Otec ve výtvarném umění

Praktická otcovská láska byla dlouho reprezentována Josefem, mužem, který vychovával Ježíše. Vývoj jeho postavy v dílech starých mistrů hodně vypovídá o tom, co bylo u otců považováno za vhodné. Z 15. století se dochovaly rytiny a obrazy, kde je Josef zobrazován jako laskavý pečovatel o domácnost. Přebaluje malého Ježíše a krmí ho z misky mlékem. Při prohlížení obrazů ze 17. století ještě vidíme, jak dítě něžně chová, ale spíše je zobrazován, jak ochraňuje Marii a pracuje, aby rodinu živil.

Dřívější rodinný život Josefa se stal postupně výsměchem. Texty i obrazy zobrazovaly svět „vzhůru nohama“. Prototypem ironizovaných mužů byl otec dohlížející na své děti, od kterých je však bit. V 17. století byli ve Francii otcové, kteří se starají o své malé děti, zobrazováni jako „ubozí blázni“, zatímco jejich žena se chystala trávit večer ve společnosti. . (Naparovala se před zrcadlem).

⁷ BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství*. Brno: Jota, 2004. str. 16, 19

V roce 1661 vyšel v Paříži životopis krále Jindřicha IV. Jindřich byl milujícím otcem, který v královském paláci vychovával houf manželských i nemanželských dětí . V knize je i rytina krále, který chová na klíně miminko a lechtá ho na bříšku. Zajímáme-li se o výtvarné umění té doby, zjistíme, jak výjimečný tento obraz byl. Od pozdního středověku až do 19. století vzniklo jen málo děl, které by zobrazovaly muže chovající či mazlíci se s malými dětmi. Zatímco matka je s dítětem zobrazována po celá staletí hojně, u mužů byla zobrazována více jejich moc.

V roce 1665 vydalo francouzské církevní shromáždění pojednání o rodině, v němž nabádalo své duchovní, aby přesvědčovali otce ve svých farnostech, aby doma raději než na dobré vztahy ke svým dětem dbali na dodržování náboženských povinností. Podobná nařízení vydávali puritánští kazatelé i v Británii.

Postupem času se Josef přestává o domácnost starat a v 18. století je na obrazech zpodobněn jako přemýšlivý pobožný muž, jež se o samotě modlí nebo studuje. Podle obrazu „otce Josefa“ se měli chovat otcové té doby.

Během 18. století, kdy ve společnosti začalo zapouštět kořeny republikánství a sekularizace, se otcovství počalo otrásat v základech. „Nový otec“ Emila je v mravoučném románu J.J. Rousseaua zobrazen jako vyrovnaná, rozumná a obětavá autorita. Hlavou rodiny je díky své racionalitě.

V malířství 19. století je dobře zobrazena otcovská pýcha ze zajištění rodiny a zároveň izolace. Na obrazech stolování byli otcové do té doby ústřední postavou. Teď zde nejsou nebo sedí stranou. Na malbě nazvané „Šťastný návrat domů“ z roku 1856 je zobrazena rodina u prostřeného stolu. Otec sedí uprostřed, jeho židle je však odsunutá, on hledí přímo jakoby říkal : „Tolik jsem jim toho dopřál a tak mě to od nich oddělilo“.

2.2 Otec jako vládce

Otcové v naší kultuře mají být patriarchové. Doslovný význam slova patriarcha je „otec a vládce“. Studium obrazu otce a jeho vývoje za posledních 400 let ukazuje na neustálou snahu extrémně omezit něžné otcovské chování. V celé Evropě byli otcové zobrazováni jako rádcí, hrdinové a páni. Odpouštěli svým pobloudilým dětem, dohlíželi na přípravu jídel, vedli své rodiny k modlitbám. Dobrý otec měl být jako „statný buk“, „pilířem, který podpírá svůj dům“, „sluncem na nebeské klenbě rodiny“. Otec „držel otěže“, byl „pastýřem stáda“, „navigoval lod“.

Čím si můžeme vysvětlit společenský tlak držící muže dál od miminek a malých dětí? Jakmile by se muži sblížili se svými dětmi jako ženy, už by se toho nechtěli vzdát

a nemohli by být dovedeni ke slepé poslušnosti a k vykonávání náročné a často degradující fyzické práce. Jedním z hlavních způsobů propagujících odstup otce od dětí byl obraz otce jako živitele rodiny. Muži byli nabádáni, aby si od svých dětí udržovali odstup jak emocionální, tak fyzický.

Z toho, co víme o struktuře rodin mezi 16. a 19. stoletím, je patrné, že otcové byli pro děti snadno dosažitelní. Tesaři, tkalci, výrobci cihel, ševci, obchodníci, zemědělci, všichni pracovali ve svých domovech či poblíž nich. Pracovalo se v podstatě neustále. Pracovní doba byla v létě dlouhá, v zimě krátká. Muži a ženy měli své vlastní úkoly, ale v době sklizně pracovali všichni společně, i s dětmi, dlouhé hodiny na poli. Péče o dítě byla společnou aktivitou obou rodičů. Malé děti, které ve školských zařízeních trávily jen málo času, vyrůstaly prakticky po většinu dne se svými rodiči.

Navíc u většiny domů nebyly oddělené prostory pro dospělé a děti, v jedné místnosti se jedlo, pracovalo i spalo.⁸

„ Hry na ulicích a v polích, potulování se kolem zemědělských budov, tlačení v kostelech, zástupy kolem ohňů, neustálé rušení dětským křikem a hlukem muselo na každého působit prakticky nepřetržitě. “

V 17. století žily v západní a střední Evropě malé děti v 70% domácností (dnes v 30%). Děti starší 13 let odcházely zpravidla mimo domov do učení, školy či služby.

U nemajetných rodin už sedmileté děti odcházely do práce. Prarodičů bylo málo. Manželství se uzavíralo kolem 25 roku a v té době měli 2 třetiny manželů už jenom jednoho rodiče.

Je třeba připomenout, že ne všichni otcové trávili se svými dětmi tolik času. Chudí domkaři brali každou práci a tovaryši putovali do širokého okolí. Prodejci strojů či zakladatelé obchodů hodně cestovali. Obvodní soudci, rybáři a vojáci byli z domova pryč po celé měsíce. To by však nemělo ovlivnit obraz té doby. Pracovní místo i pracovní doba dovozovala velmi vysokému počtu otců podílet se na každodenním životě svých dětí. Muži se ujímali i domácích prací, aby umožnili své ženě vykonávat placenou práci v domě či jeho okolí. Zatímco ženy pletly, ždímalý prádlo či později pracovaly například v textilní továrně, muži podráželi boty, pekli, zašivali či hlídali děti.

Adrienne Burgessová se zabývá osamělými otci ve Velké Británii. Uvádí, že nejobvyklejším důvodem rozpadu rodiny bylo v preindustriální Británii úmrtí matky (při porodu 8%). Jedno ze tří manželství bylo předčasně ukončeno z důvodu úmrtí či formální

⁸ BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství*. Brno : Jota, 2004. str. 45

odluky. Rozvod byl legalizován v roce 1857. Děti téměř automaticky dostávali do péče otcové. U mužů byla větší pravděpodobnost, že vydělají peníze na obživu.

V letech 1599-1811 žila třetina osamělých britských otců se svými dětmi bez přítomnosti dalšího dospělého. (Dnes je to 1,3%).

Při bližším zkoumání nás ohromí, jak svědomitými a obětavými otci mnozí z nich byli, jak moc se snažili, aby se jim podařilo často velmi malé děti vychovat, často za složitých okolností. Přesto byli zasazeni do stereotypu chladného autoritářského otce. Očerňování a popisování jako násilníci.

(Otcové pijani, násilníci a hrubijáni byli tehdy jako dnes, ale bylo jich, stejně jako dnes, malé procento).

2.3 Intimní otcovství

Z historie se o soukromém životě otců dovídáme jen velmi málo. V polovině 20. století se historikové začali zajímat o vztahy mezi rodiči a dětmi. Informace brali z různých doporučení, z výtvarného umění a podobně. Příliš je nezajímalo, že mezi doporučením a skutečným chováním otců mohl být rozdíl.

Intimní otcovská péče byla ve výtvarném umění pomíjena. Nevyskytovala se nebo nebylo společensky vhodné ji zobrazovat? Bylo to, co se veřejně prezentovalo také skutečností?

Historikové podpořili mýtus, že v západní Evropě byli otcové v preindustriální době emočně izolovaní a autoritářští. Nestarali se o malé děti, vládli metodou strachu, často jsou líčeni jako bezcitní uplatňovatelé tělesných trestů až tyranové.

Adrienne Burgessová kritizuje postupy raných historiků a upozorňuje na jejich selekci při výběru argumentů. Výzkum neudělal nic pro to, aby vyvrátil existující mýty o otcovství a mnoho představ přetrvalo dodnes, aniž se někdo pokusil ověřit jejich platnost.

Až změnou výzkumných metod se objevily nové informace. Skupina cambridgeských sociologů začala zpracovávat informace z farností a dalších záznamů, jež získala s pomocí dobrovolníků po celé zemi. Pozornost se věnovala deníkům, autobiografiím a dopisům. Data pomohla roztřídit životy tisíců obyčejných lidí až do 16. století a přinesla na život rodiny v minulosti jiný pohled, zejména pak na chování otců a jejich vztahy k dětem. Podle dochovaných dopisů a deníků se zdá, že otcové si svých dětí cenili „nade vše zlato a drahé kamení“, jak píše farář Ralph Josselin v 17. století. Když například francouzský král Filip II. odplul na zámořskou plavbu, napsal během ní svým dvěma dcerám 34 láskyplných dopisů. Velice se mu po nich stýskalo, dělal si starost o jejich zdraví, posílal dárky a těšil se na jejich dopisy.

Ukázalo se, že otcové jsou ke svým dětem citově připoutáni v každém historickém období. A že se potýkají se stejnými problémy, jako otcové dnešní. Navíc se poměrně často setkávali se smrtí dítěte, neboť úmrtnost byla podle dnešních měřítek vysoká. Existují důkazy, že otcové velice silně projevovali své emoce. Je docela možné, že byli emocionálnější, než dnešní muži.⁹

„Když se Sir Thomas More vracel z Westminsteru do londýnské věznice, jeho dcera chtěla, aby jí dal své požehnání...Jakmile ho uzřela, rozběhla se k němu a před zraky všech ho objala a láskyplně políbila.“

Paměti Williama Ropera, kolem roku 1590

„Není nic zvláštního, že tě miluji z celého srdce, protože to, že jsem otcem, nelze opomenout. Příroda ve své moudrosti připoutala rodiče k dětem poutem neobyčejně silným.“

Sir Thomas More, 1517

„Teď se tě musím na něco otázat, dovolíš-li, a to, co říkáš na mou sladkou dcerušku...? Přiznám se, že kamkoliv přijde, všude ji mají rádi, a já ji velice miluji a ona mne. I přesto ji musím občas naplácat. Odpusť mi má slova, ale když nejsem se svými dětmi, pomáhá mi, když o nich alespoň hovořím.“

Thomas Meauty, 1632

Vysoká úmrtnost zvyšovala obavy rodičů. Když dítě onemocnělo, otcové i matky s ním trávili hodně času.

„Celou noc jsem seděl u Nathainela“

Inceas Maher, 1675

*„Můj nejdražší chlapče,
Nechť tě Pán dopraví v bezpečí domů. Počítám dny. Až se vrátíš, zulíbám tvé bolavé koleno. Plný vděku a úlevy pokleknu před tebou a před nebesy.“*

Prince de Linge

⁹ BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství*. Brno: Jota, 2004. str. 39

*„Sbohem mé sladké dítě, má radosti,
zhřešil jsem přílišnou láskou, můj milovaný chlapče,
sedmi let se mi dostalo a tebou musím zaplatit,
tvůj život v den kruté odplaty...
Odpočívej v pokoji, a zeptají-li se, odpověz
zde leží sám Ben Jonson, jeho nejlepší dílo.“
Ben Jonson, 1637*

*„Samozřejmě jsem spal velmi málo. Můj chlapeček Charles proplakal noc, chtěl nakojit a
měl vysokou horečku...Celou noc jeho matka ani babička nic netušily, neboť to lékař
rozhodně zakázal...Omluvil jsem se králi, připoután doma nemocí ženy...“
Hrabě z Lauderdale, 1668*

*„Chtěl jsem ti, má malá sladká holčičko, říct, že jsem na tebe na moři i na zemi často
myslel...a teď jsem se vrátil, abych byl s tebou...denně se s tebou potkával u krbu, u stolu,
během tvých procházek a her, při hovoru i v tichosti...Ze všeho na světě chci nejvíc to,
abych tebe i tvé srdce ovlivnil a vedl správným směrem.“
Bronson Alcott, 1842*

*„Neplakej maličký,
hajej u tatínka.
Maminka šla do mlýna,
bude tu už za chvíličku,
šla pro mouku na kašičku.
Uvařím ji, jak se vrátí...
Už neplakej, miláčku,
hajni si a spi.“
Anonymní popěvek, 1805*

*„Kdykoliv ho navštívím, krmí toho svého potomka. Promluví na něj a hned se snaží
přesunout rozhovor na tvar jeho nosánku, na to, co dělá ve dne a co v noci, na jídlo a na
trávení. Takže jste viděli toho obra v klobouku se širokou krepou, jak si to po pláži
vykračuje s tím mrňousem na rukou, a šišlá na něj a pohupuje s ním.“
Historik Thomas Carlyle o kazateli Edwardu Irvingovi, 1824*

„Není utěšenějšího a krásnějšího pohledu než pohledu na mladého muže, jak pečuje o své děti. Jak často jsem tyto těžce pracující otce v Hampshiru obdivoval.“

William Cobbet, 1830

„Můj malý synáček se na mě podíval svýma zamyšlenýma očima a tichým, dospělým hlasem na mne znovu promluvil, ačkoliv jsem mu to již několikrát zakázal. Uhodil jsem ho a poslal ho pryč, nevlídně a bez políbení na dobrou noc – jeho mrtvá matka bývala trpělivá. Pak mi to však nedalo a bál jsem se, že neusne, šel jsem k němu do pokoje. Našel jsem ho, jak tiše spí, s tmavými víčky a s řasami plnými slz. Všechny jsem je slíbal a na jejich místě nechal své.“

Coventry Patmore, (1823-1896), Hračky

„Tak moc ji miluji, Lucy, matku mého syna...Má láska k chlapečkovi je však ještě hlubší. Vážím si ho a raduji se z něj, a když ho pochovám, pocítím náhle tolik citu a zájmu, naděje a pýchy, že ani vypovědět nemohu, jak velkou lásku k němu cítím. Přemýšlím nad jeho budoucností, co ho asi v životě potká. Jaká netušená záhada. Tato chvíle je začátkem mého nového života.“

Rutherford Haynes, 1853

„Možná, že vše mělo směřovat k tomu nejlepšímu vzdělání, ale navždy budu trvat na tom, že na světě není nic horšího, než když se nikdo nezeptá dítěte na jeho motivy a touhy. Nejenže mu to přináší pouze trápení, ale také z něj vyrosté špatný člověk.“

John Stedman

Závěrem můžeme konstatovat, že ačkoliv něžná podoba muže, který se mazlí a hraje si se svými dětmi, nebyla společensky propagována a uznávána, v soukromém životě se vyskytovala. A i když se muži příliš citově neotevírali a neprojevovali, cit prožívali.

2.4 Vliv industriální revoluce

Před sto padesáti lety se život otců a dětí velice lišil od toho, jak žijí dnes. Téměř všichni muži pracovali v zemědělství, zabývali se výrobou nebo prodejem výrobků pro domácnost či hospodářství. Zejména chlapci vyrůstali v blízkosti otců, strýčků, bratranců

a jiných mužů, kteří je učili a pomáhali jim.

S nástupem industriální revoluce se vylidnily celé vesnice a především otcové odešli pracovat do dolů a továren do měst. Ani zemědělství nezůstalo jen u rodinných farem. Větší farmy soustřeďovaly větší počet pracovníků. Během 19. století otcovství ztrácelo své postavení. Matky a ostatní ženy postupně přebíraly otcovské funkce. Tátové byli mimo domov mnoho hodin denně šest dnů v týdnu. Péče o děti se stala téměř výhradně ženskou záležitostí. Povinnosti učitele a vychovatele, o něž se rodiče dělili, byly rozděleny mezi matku a učitele profesionály. Započal se proces, v jehož průběhu se z domova vytratil pracovní život otců, ale také jejich život emocionální.

Když rodina ztratila podporu celé vesnice, začala také upadat. Před sto lety měly rodiny v průměru 6,7 dětí, postupně počet dětí klesal. Rodiny se nejen zmenšily, ale začaly se i rozpadat. Muži opouštěli své ženy nebo se vůbec neženili. Mnoho dětí vychovávaly svobodné matky.

Na přelomu 19. a 20. století začaly v průmyslu pracovat ženy, někde i děti. Větší pracovní vytížení žen, které nemělo žádné výhody, vedlo k většímu tlaku ženských hnutí a také v rodinách vyvolávalo větší napětí. Muž přestal být jediným živitelem rodiny, jeho prestiž v rodině začala klesat. Na veřejnosti začal proces stírání rozdílů mezi typicky mužskou a ženskou prací, mezi typicky mužskou a ženskou funkcí. Jen málo synů a dcer přejímá otcovo řemeslo (v polovině 19. století to bylo více než 50%).

Existují důkazy, že v této době došlo k nárůstu hrubého chování ze strany rodičů. Otcové byli na své děti tvrdší, protože s nimi se život také nemazlil. Důraz na poslušnost mohl být reakcí na prudké sociální změny ve společnosti.

2.5 Když se táta vrátil z války domů

Vysoká míra úmrtnosti a nepřítomnosti doma během obou válek 20. století jistě přispěla k současnému podřadnému postavení otců. Mnoho mužů vracejících se z války se o svou zkušenost nemělo sílu s někým podělit. Vraceli se jiní muži, vzdálení od manželek a dětí, což narušilo komunikaci v rodinách.¹⁰

„ Narodil jsem se 14. října 1942. Můj otec v tu dobu sloužil v armádě...a byl pro mě neznámou postavou kdesi daleko...Když se po válce vrátil, byl to pro mne cizí člověk. Necítil jsem k němu vůbec žádnou lásku. Byl pro mne jen cizincem v pozadí. “

Alwyne Fisher

¹⁰ BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství*. Brno: Jota 2004. str. 66

2.6 Hravý otec

V první polovině 20. století byla propagována představa otce jako kamaráda svých dětí. „Demokracie začíná v rodinách“. Až do 60. let se představa ideálních otcovských vlastností nevzdálila od otce jako krále potomstva, jež se o prázdninách stává jejich velitelem na dobrodružné výpravě plné úkolů ve světě, kterému rozumějí jenom tatínkové. Taková představa otce byla jemnější, výchovnější, demokratičtější než jakákoliv jiná představa do té doby, ale nepředpokládala, že by otcové měli převzít některé role matek a ponechala jim roli živitele rodiny. Po otcích se požadovalo, aby odlehčili atmosféru, přinesli bezstarostnost, zaujali děti, čímž získali jejich oblibu. Zjištění, že v některých kulturách si otcové s dětmi nehrají, vyvolalo vlnu zájmu.

Naše současnost je spojena s kulturním stereotypem, který rozděluje matky na pečovatelky a otce na kamarády.

Během týdne stráví typický otec malého dítěte devět hodin hrou a kolem dvou hodin péče o dítě. Herní styly matek a otců se liší. Otcové berou hru lehkovážněji. Často se s dětmi perou a dávají přednost činnostem rozvíjejícím tělesnou aktivitu – jízdě na kole, míčovým hrám, sportu jako takovému, práci nebo se s nimi dívají na televizi. Méně než matky se věnují intelektuálním hrám.

2.7 Projevy intimity dnes

Ještě dnes jsou projevy intimity mezi otcem a dítětem na veřejnosti vzácné. Po staletí bylo otcovství zárukou heterosexuality. Muži v domácnosti byli v 70. letech 20. století zobrazováni se směšnými zástěrami s volány, podíl muže na výchově je dodnes chápán jako něco zženštlého, jemného. Andrew Samuels píše, že ¹¹ „naše civilizace si ze strachu z homosexuality vytvořila zbraň, kterou se snaží všechny muže vykazovat pouze do role živitelů rodiny, tedy někoho, kdo si musí udržovat emocionální odstup“.

„Otcovství má svou veřejnou tvář“, napsal jeden novinář, „a svou soukromou stránku, o níž však ví pouze otec“.

Trhlina mezi veřejnou a soukromou stránkou otcovství je veliká. Před lety nahrávali nejvýznamnější vědci zabývající se otcovstvím na video rodiče s dětmi. Podle očekávání se více chovaly matky. Výzkumník poté prohlásil, že musí nutně odejít a nechal zapnutou kameru. Poté zjistil, že zatímco chování matek bylo stejné, otcové se začali chovat jinak.

¹¹ BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství*. Brno: Jota, 2004. str. 28

Když si mysleli, že je nikdo nepozoruje, svým dětem se věnovali mnohem více. Pro většinu otců je problémem projevat své city k dětem veřejně a bez zábrán. Muži na rozdíl od žen o svých potřebách týkajících se péče o děti na veřejnosti nehovoří. Spíše si svoji zkušenost ukrývají v nitru, jakoby objevili nějaké úžasné tajemství, které by v případě odhalení ztratilo své kouzlo.

Někteří otcové, kteří poskytovali pro knihu *Návrat otcovství* rozhovor, uváděli, že narození jejich dítěte bylo „nejšťastnějším dnem jejich života“. Ale jakmile si uvědomili, co řekli, začali se stydět. Jakoby se takovéto vyznání k muži nehodilo.

2.8 Specifika české rodiny

České dějiny je možno po bitvě na Bílé hoře roku 1620 vidět jako dějiny útisku. Násilná rekatolizace, bachovská reakce po roce 1848 spojená s regermanizací, německá okupace za 2. světové války a bolševizace. Všemmu tomu se dalo bránit trojím způsobem. Emigrací, disidentstvím a cestou „dvojí morálky“. Třetí způsob byl vždycky způsobem většiny. Rodina byla útočištěm. Mohlo by se zdát, že to rodinu posilovalo, ale deformovaný stát vytváří deformované občany a deformované rodiny. Za příklad byl dáván Pavlík Morozov, který, který udal státním orgánům své rodiče jako kulaky.

Vzpomeňme nedávných dilemat. Má vstoupit otec do komunistické strany, když si jedině tím může udržet místo, které zastává? Mám dát dítě do pionýrské organizace, když jedině tak se bude moci účastnit kulturních akcí se svými spolužáky a nebude stranou? Úsloví : *Kdo nekrade, okrádá rodinu* se stalo známým.

V podstatě všechny ženy pracovaly a měly rozhodující břemeno v péči o rodinu. Práce v domácnosti zůstávala druhou směnou. Frustrace a hrdost na to, co všechno zvládly. Jejich úlohou bylo i stát ve frontách na jídlo. V rodinách byli muži téměř neviditelní. Vzpomeňme na filmy, televizní inscenace a scénky z totalitní doby, kde jsou otcové od rodin líčeni jako naprosto nevýrazné pasivní postavy zpravidla s novinami u televize . Ženy o nich mluvily posměšně.. Právě ony byly správkyněmi rodinné kasy, manžel po výplatě „udělal stojku“ a dostal od své ženy kapesné. Zatímco byly ženy doma dominantní, ve veřejných funkcích zase naprosto převládali muži. Dalo by se mluvit o veřejném patriarchy a domácím matriarchy. Svaz žen byl silnou pákou komunistické stany.

Začaly se projevat nedostatky a neúspěchy kolektivní výchovy dětí. V šedesátých letech 20. století u nás začínala kvalifikovaná protirodinná kritika způsobů zacházení s dětmi v dětských domovech. Objevil se koncept *deprivačního syndromu* (Langmeier,

Matějček). Pevná citová vazba mezi dítětem a rodičem byla psychology prohlášena za nutný předpoklad zdravého psychického vývoje dítěte. Všechny kolektivní zařízení pro děti byly podrobeny kritice.

3. ROLE OTCE VE VÝVOJI DÍTĚTE

3.1 Psychologický proces triangulace

Jde o proces, který probíhá v rodině mezi dítětem, matkou a otcem. Triangulace má podle Eduarda Bakaláře (*Průvodce otcovstvím*) různé fáze a stránky. Její podstatou je umožnit dítěti, které bylo dosud vázáno jenom na matku, navázat další citový vztah, což je velice důležité pro to, aby mohlo vést v dospělosti samostatný citový život.

V druhém a třetím roce dítě vrůstá do své rodiny a získává tzv. rodinnou identitu – „toto jsou moji lidé, já patřím k nim“. Podle psychologických objevů se vědomí vlastního „já“ lépe utváří, je-li dítě účastno ve vztahu s třemi póly (já – ty – on). Zažívá vztah k matce, otci a je svědkem třetího vztahu mezi otcem a matkou. Přítomnost otce vyvolává mnohem méně frustrací a podněcuje odklon a odpoutání od matky. Bez otcovy přítomnosti je pro dítě obtížnější dosáhnout v psychické pohodě své nezávislosti a samostatnosti, což je důležité pro vybudování zralých mezilidských vztahů.

Pojem triangulace je mezi veřejností takřka neznámý. Známé jsou však případy jedinců dospělých, avšak připoutaných k matce a neschopných samostatného života. Jako by bylo až nevhodné mluvit o tom, že nadměrná mateřská péče se může stát blokem ve vývoji dítěte. V triangulaci jde o významný proces vedoucí k emocionální zralosti.

3.2 Proměna otcovské funkce

O lásce otcovské se tolik nemluví, jako o té mateřské. Té se dostává někdy až zbožnění.

Jistě, maminka má s dítětem vztah už v těhotenství. Po narození se biologické pouto jen změní v psychologické, které zpravidla trvá celý život.

U muže je to trochu jiné. Narozením dítěte přichází jaksi k hotovému, zpočátku si s ním možná neví rady a až časem se u něj vytváří a upevňuje otcovské pouto.

Sociologické průzkumy, podle Matějčka, ukázaly, že funkce otce má v dnešní době jiný rozměr, než tomu bývalo dříve. A změnila se k dobrému. Dnešní otcové si totiž užijí více rodinného života. Více her, dobrodružství, čtení pohádek. Už není potřeba chránit rodinu

před nebezpečím zvenku a těžce zajišťovat obživu. Dnešní rodina je ale více ohrožena nebezpečím vnitřním.

A to nedostatkem lásky, nedostatkem ohledu jednoho k druhému, sobeckostí. Tím je možná dnešní otcovství náročnější, protože se od otce chce více .

Co tedy? Odpovědnost, věrnost, spolehlivost. Chce se po něm i hodně vědomostí technických, přírodovědných a jiných, chce se po něm vykonávání prací, které byly dříve vyloženě ženské, ale také aby rozuměl své ženě a jejím rodičům, aby uměl řešit konflikty, uměl vychovávat děti...Dnešní otec je mnohem více vychovatelem, než tomu bylo dříve. Má nepoměrně náročnější úkoly v oblasti psychologické.

3.3 Jak vidíme ideálního otce

Vztah, který jsme měli a máme ke svému otci, má hluboký vliv na naše sebepojímání, profesní kariéru, mezilidské vztahy a naši sexualitu.

Dr. Masa Aiba Goetzová ve své knize *Můj otec, mé já – porozumění tátovu vlivu na váš život*, píše o povahových rysech a jednání ideálních otců. Její výzkum u mužů a žen, kteří měli výjimečně dobrý vztah se svými otci, ukázal řadu důležitých osobnostních rysů, jež se u těchto vynikajících otců pravidelně vyskytovaly.¹²

- *považovali za svoji prioritu být zde pro děti,*
- *vyjadřovali volně svoji náklonnost,*
- *poskytovali svým dětem lásku a ničím nepodmiňované přijetí,*
- *trávili čas se svými dětmi a dali jim najevo, že si přejí být s nimi,*
- *projevovali dětem svou náklonnost i tělesným kontaktem,*
- *začleňovali děti do svých aktivit včetně koníčků a práce,*
- *projevovali svým manželkám lásku a respekt,*
- *vštěpovali dětem hodnoty a sebekontrolu svým příkladem,*
- *ochraňovali své děti,*
- *začleňovali děti do rodinných diskuzí*

Knihy Davida Blankenhorna *Amerika bez otců* se stala jednou z nevlivnějších knih devadesátých let. V letech 1992-1993 autor provedl hloubková interview s 250 rodiči. Účastníky požádal, aby nakonec kolektivně odpověděli na otázku : ***Co dnes vlastně znamená být dobrým otcem?*** Kolektivní vymezení bylo:

¹² BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím* . Praha: Vyšehrad , 2002.str.162

1. *Je zaopatřovatelem a ochráncem, zná cenu peněz*
2. *Lásku ke své manželce a dětem projevuje činy*
3. *Vyznává biblické a morální hodnoty, je tedy duchovním vůdcem, dobrým vzorem otcovské role, dobrým posluchačem, udělá si čas pro rodinu, vyvažuje priority, řeší problémy, učí, radí*
4. *Je flexibilní, podílí se na dalších pracích jako partner*

Šestnáctiletý student druhého ročníku střední školy psal esej na téma „*Kdo je muž*“. Jeho rodiče se rozvedli, když byl malý. Otec odešel, a už se nikdy nevrátil. Jeho nevlastní otec byl tyran, který ho ponižoval a zlořečil mu. Chlapec nikdy nezakusil otcovu lásku, ale měl představu, jaký je skutečný muž. Poslechněme si jeho slova:

Skutečný muž je laskavý.

Skutečný muž má zájem o druhé.

Skutečný muž zvítězí v hloupých siláckých bitkách.

Skutečný muž pomáhá své manželce.

Skutečný muž pomáhá svým dětem, když jsou nemocné.

Skutečný muž neutíká před problémy.

Skutečný muž drží slovo a plní sliby.

Skutečný muž je poctivý.

Skutečný muž nemá potíže se zákonem.

Tak vidí jeden osamělý kluk otce, který miluje bez podmínek.

John Snarey je profesorem předmětu *Vývoj člověka a etika* na Emory University v Atlantě, ve státě Georgia, USA. Po čtyři desetiletí prováděl empirický výzkum, ve kterém se zaměřil na tři oblasti dětského vývoje. V knize *Jak se otcové starají o příští generace, studie čtyř dekád* dokládá, že otcovská péče přináší velké požehnání. Pro ně samé, pro děti a pro další generace.¹³

Aktivity ideálního otce – dekáda dětství :

1. Podpora sociálně- emočního rozvoje:

- Kolébá před spánkem
- Uklidní dítě, bojí-li se tmy

¹³ BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím*. Praha: Vyšehrad, 2002. str. 163

- Vezme na návštěvu k příbuzným
- Hraje hry
- Provází při oslavách
- Věnuje dítěti čas před spaním
- Vezme dítě na večerní rutinní aktivity
- Doprovodí do kostela stejně jako na výlet
- Vezme na nedělní vyjížďku
- Vybidne dítě, aby si pozvalo domů kamarády
- Podpoří dítě při vstupu do skautu

1. Podpora intelektově-akademického rozvoje

- Opatří didaktické hračky
- Hraje si s dítětem a reaguje na jeho zvuky
- Předčítá dítěti
- Hraje hry se slovy
- Vezme do muzea pro děti
- Vezme do knihovny, knihkupectví
- Poradí se s učitelem
- Sleduje průběh domácích prací
- Zařídí výuku hudby
- Předplatí dítěti časopis
- Naučí, podle čeho se poznají různí ptáci, souhvězdí apod.

2. Podpora tělesně-sportovního rozvoje

- Vezme k lékaři
- Drží láhev, krmí
- Hraje pohybové hry
- Vymění plenky
- Učí plavat
- Vezme do obchodu pro první baseballovou rukavici
- Připraví dětskou snídani
- Vede záznamy o očkování

- Povzbuzuje dítě, aby používalo chodítko
- Vezme na hodinu gymnastiky, bruslení apod.
- Učí jezdit na kole
- Učí, jak driblovat při košíkové

Pětačtyřicetiletá spokojená a vyrovnaná žena mi po smrti otce napsala:

„Taťka mě naučil pracovitosti, poctivosti, spolehlivosti, obětavosti, hospodárnosti, protože on takový byl a já s ním od malička žila každý den. Měl úctu k životu a byl šťastný, že nás má. A jak uměl žít v souladu s přírodou, jak uměl mlčet, naslouchat a vnímat. Jak se nám uměl neplést do života, ačkoliv v noci obavami nespál. Moc toho nenamluvil, ale v těch jeho modrých hlubokých očích bylo : „ Nikdo vám nikdy nesmí ublížit, já vás vždycky ochráním, holky moje.“

Na závěr jsem si nechala slohovou práci našeho syna. Chodil tehdy do třetí třídy a na téma *Můj táta* napsal toto:

„Můj táta sice neumí vařit, ale zase umí spravovat různé věci. Chodíme s ním na procházky a někdy s ním jezdíme do přírody. Někdy se i boxujeme, hrajeme na počítači a šermujeme spolu. Jezdíme s ním na čundr, spíme v lese a někdy v létě jezdíme na koupaliště. Tátu bych nevyměnil, protože s ním zažijeme hodně dobrodružství a umí dobře vychovávat.“

3.4 Poruchy ve vztahu k otci

Ráda bych zde uvedla ukázkou z dopisu Kranze Kafky otci, který nikdy nebyl doručen. Vidíme, jak otcovská postava, sice vitální, milující a starající se o rodinu, ale na druhé straně neempatická a autoritářská, může být vnímána jako velká překážka k rozvoji osobnosti dítěte.¹⁴

Milý tatínku,

jednou, bylo to nedávno, ses mě zeptal, proč tvrdím, že z Tebe mám strach. Nevěděl jsem, jako obyčejně, co Ti mám odpovědět, a to s části právě kvůli strachu, který z Tebe mám, a z části proto, že bych musel, abych tento strach odůvodnil, uvést příliš mnoho okolností a nemohl tedy v ústním projevu zachovat byť i jakous takous soudržnost. A pokud se ti teď pokouším odpovědět písemně, bude to tak jako tak jen velmi neúplné. Protože i při psaní

¹⁴ BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím*. Praha. Vyšehrad, 2002. str. 169

mě ve vztahu k Tobě obtěžuje strach a jeho důsledky a protože sám rozsah tématu daleko přesahuje mou paměť a mé chápání.

Je velice možné, že i kdybych vyrostl zcela mimo Tvůj vliv, přece by se ze mne nemohl stát člověk, jakého by sis přál. I tak by se ze mne pravděpodobně byl stal člověk neduživý, úzkostný, váhavý, neklidný. Byl bych šťastný, kdybych tě měl za přítele, za šéfa, za strýčka, za dědečka, dokonce i za tchána. Jen jako otec jsi byl pro mne příliš silný, tím spíš, že mi bratři zemřeli, když byli ještě malí, sestry přišli až o hodně později, musel jsem tedy první náraz snášet úplně sám, a k tomu se mi zdaleka nedostávalo sil.

Povzbuzoval jsi mě například, když jsem správně pochodoval, ale já nebyl budoucí voják, nebo jsi mne povzbuzoval, když jsem dokázal vydatně jíst a dokonce k tomu pít pivo, když jsem svedl zazpívat po tobě písničky, kterým jsem nerozuměl, nebo papouškoval tvé oblíbené průpovídky, ale nic z toho nepatřilo nic k mé budoucnosti.

Já hubený, slabý, tenký. Ty silný, velký, rozložitý. Už v kabině jsem si připadal žalostně a to ne jenom před tebou, ale před celým světem, protože ty jsi pro mne byl mírou všech věcí. Když jsme ale potom vyšli z kabiny mezi lidi, já, kostřička držící se tě za ruku našlapující nejistě bosýma nohama na prkna, bojící se vody, neschopná napodobit plavecké pohyby, které jsi mi s dobrým úmyslem, ale ve skutečnosti k mému hlubokému zahanbení neustále předváděl. To jsem byl velice zoufalý.

Lord Alan Bullock je významným britským historikem. Uvedu úryvky z jeho knihy *Hitler a Stalin, paralelní životopisy*, v které sleduje oba diktátory od dětských let.¹⁵

Otec Stalina byl hrubý násilník, hodně pil, bil svou ženu a dítě a jen stěží byl schopen vydělávat na živobytí. Nezasloužené a kruté bití udělalo z chlapce stejně tvrdého a bezcitného člověka, jakým byl jeho otec. Protože všichni lidé, kteří měli moc nad jinými, mu připadali stejní jako jeho otec, velice záhy si vypěstoval pocit pomstychtivosti vůči těm, kteří stáli nad ním. Od samého dětství se realizace myšlenek na odplatu stala cílem, jemuž podřídil všechno. Jiná svědectví potvrzují jak chlapcovo bití, tak i jeho reakci. S hořkým vztekem snášel otcovo chování, ale ducha zachoval nezlomeného. Co nenalézal u otce, dávala mu matka, rusovlasá Jekatěrina, která ho zahrnovala láskou a pomáhala mu. Ze svého vztahu s otcem si Stalin vypěstoval tvrdost a nenávist vůči autoritám. Matčino úsilí, aby se její veškerá ctižádost a všechny naděje odrazily v synově úspěchu výrazně ovlivnily

¹⁵ BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím*, Praha: Vyšehrad, 2002.str.171

jeho osobnost. Ztotožnil se s jejím přesvědčením, že dokáže být vyjímečnou osobností a že dokáže něco velkého.

Alois Hitler, otec Adolfův, nebyl dvakrát sympatický člověk. Byl autoritářský a egoistický a neprojevoval přílišné pochopení pro pocitu své o mnoho let mladší manželky, ani svým dětem moc nerozuměl. Více než o co jiného se staral o své včely ...

Matka Adolfa Hitlera byla o 20 let mladší, než jeho otec, jenž byl jejím bratrancem z druhého kolena. Byla jeho milenkou a v době, kdy jeho druhá manželka zemřela, s ním čekala dítě. Aloisi Hitlerovi se nepodařilo učinit svou třetí ženu o nic víc šťastnější, než se mu to zdařilo u prvních dvou.

Níže uvedená citace je z knihy *Na začátku byla výchova* od Alice Millerové, kde autorka poukazuje na důsledky „černé pedagogiky“, výchovy, která chce pro dítě „jen to nejlepší“ drilem a násilím.

Paula Hitlerová, nevlastní sestra Adolfa Hitlera, vypovídá: „Byl to především můj bratr Adolf, který mého otce provokoval k nadměrné tvrdosti a každý den dostával náležitou míru výprasku. Všechny pokusy otce, vymrskat z něj drzost a přivést jej k tomu, aby si zvolil povolání státního úředníka, byly marné.“

4. NEGATIVNÍ VLIVY PŮSOBÍCÍ NA POSTAVENÍ OTCE

4.1 Radikální feminismus jako nebezpečná ideologie

O nejrůznějších ideologiích víme z historie. Vždy mají nějaké stoupence a mnohé společné charakteristické rysy. Na počátku ušlechtilé pohnutky, touhu někoho ochraňovat, vznikají na základě určitých naléhavých potřeb části obyvatelstva. Jestliže jsou společensky přínosné, pak zpravidla v začátcích či první polovině svého trvání. Později, jakmile je ideologické hnutí funkční a dále sílí, se do čela pravidelně postaví mocensky orientované povahy s černobílým viděním světa, viz nedávný socialismus. Původní zájmy se pak často mění v opak. O tom výstižně píše G. Orwell ve *Farmě zvířat*.

Ženství a mužství, respektive mateřství a otcovství, se těší také ideologickému zájmu.

Feminismus je jedním z nejvlivnějších sociálních hnutí ve 20. století. Často se staví tak, že mluví za všechny ženy, mluví však za jejich malou část. Měl a má své příznivce a odpůrce. Oběma stranám je třeba věnovat pozornost. Stoupenci feminismu upozorňují na ponižování, zneužívání žen, na křivdu a nespravedlnost, k čemuž člověk se

sociálním cítěním a empatií jistě nakloní své srdce. Pořádají kampaně za stejné zastoupení mužů a žen v politice, vyvolávají soudní procesy kvůli obtěžování ze strany mužů, bojují za rovnost mužů a žen v zaměstnáních, což už mně osobně tolik blízké není. Slyším-li některé radikální feministky zapáleně hovořit, napadá mě, jestli někdy zažily lásku muže. Lásku tatínka, lásku manžela.

Feminismus má jistě svá pozitiva, já bych se v souvislosti s otcovstvím chtěla zamyslet nad jeho negativy. Radikální feminismus přešel od boje za rovnoprávnost k partyzánské válce proti mužské duši, útočí na identitu a smysl mužství a otcovství.

Michael Levin, autor knihy *Feminismus a svoboda*, uvedl tyto myšlenky:¹⁶

„Stěží najdeme jiné společenské hnutí, v němž by pocity nelibosti, křivdy a hněvu hrály tak významnou roli, jako ve feminismu. Pokud cítí křivdu, feministky reagují vztekem. Odkud se to bere? Podle všeho hněv feministek je namířen na otce, postavu jejíž dostatečný emocionální význam může vysvětlit hloubky a intenzity této emoce. Nic jiného nemohlo vést k takové zlosti na muže a nenávisti k sobě, než dětství, v němž ženskost byla přehlédnuta, nepodepřena slabým, neefektivním otcem. Patrně v součinnosti s dominantní matkou. Zanedbání a nejistota vytvořily intenzivní pocity zklamání, které se přetavily do odporu a do touhy pomstít se muži, jenž takto zklamal budoucí feministku. Angažované feministky byly skutečně ošizeny – o otcovu lásku. Alespoň ve svých představách.

Frustrace z dětství se projevuje později. Někteří psychoanalytici poukazují na emoční tón feminismu, připomínající adolescentní strach z přechodu do ženství. Nenávist k sobě samé projektuje na společnost a vznikne tak přesvědčení, že společnost nenávidí ženy. Objevuje se „autoritářská osobnost“ ve smyslu Adornovy studie, tj. osobnost posedlá problémem bezmocného postavení a pocitem ohrožení. Rozpory mezi tím, co by skutečně chtěly (otcovu lásku), a tím, co si myslí, že by chtěly, znamená, že feministky nebudou nikdy spokojeny s tím, co dostanou. Uspokojení jednoho požadavku spouští ihned požadavek druhý.

Feministky se domnívají, že našly postup, jak se zbavit toho, co jim způsobilo tolik osobního strádání, tedy sexuálních rozdílů, maskulinit a femininity. Postup vede přes popření, že něco takového vůbec existuje, popření, že existují vnitřní rozdíly mezi pohlavími.

Další tlak feministek na společnost cílí k tomu, aby umožnila ženám dosáhnout rovnosti s muži i v mužských pracích či zaměstnáních. Přiznávají, že ženy jsou pro děti důležité, což

¹⁶ BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím*. Praha: Vyšehrad, 2002. str.154

musí vést k tomu, že způsob práce a zaměstnání má být předělán tak, aby ženy mohly mít jak děti, tak i podobné kariéry, jako mají muži. Vzniká nová ideologická biologie.

Feminismus se stal vlivným ideologickým hnutím, mimo jiné také pro své přirozené spojení s levicí. Feminismus a levice dokážou vidět útlak tam, kde jiní vidí svobodu, a nespravedlnost tam, kde jiní vidí volný trh. Veřejní činitelé tedy vždy vyhovovali feministkám. Jeden z důvodů, pro takovou ochotu byl fakt, že feministky se vždy představovaly jako ženské hnutí mluvící za všechny ženy. Jak by politik či veřejný funkcionář takovým požadavkům nevyhověl, když víc než polovina voličstva jsou ženy.

V budoucnu bude vztah mezi pohlavími ovlivněn jednak technologickými inovacemi, jednak vrozenou genetickou výbavou. Přinejmenším v západní civilizaci se ženy budou aktivněji podílet v mnoha dalších oblastech. Neznámá to však, že by se mužům hodně přiblížily nebo dokonce vyrovnaly. Úspěch v mimorodinných aktivitách není totiž v souladu s genetickou výbavou žen. Jejich velice významnou složkou je tzv. hypergamie, tendence vybírat si muže s vyšším statusem, než mají samy. Čím výše se žena vyšplhá v hierarchii, tím méně pro sebe najde přitažlivých mužů. A tím méně bude muž ochoten vstoupit s ní do intimního svazku. Ve věcech reprodukčního úspěchu lidé cítí to, co jim říkají geny. Až ženy zjistí, že úspěch v kariéře je připravuje o manžela, děti a stabilní rodiny, budou se muset rozhodovat, čemu dát přednost. Geny si obvykle prosadí své.

V budoucnu si feministky stále budou stěžovat na rozdíly v rolích zastávaných oběma pohlavími. Feministky budou stále opakovat své omyly s nevyvratným přesvědčením. Koneckonců žádají nemožné a volí k tomu cesty, které mohou způsobit, že ženy – feministky se stanou neatraktivní pro muže a přijdou tak o lásku a o děti. Feminismus se tak musí stát slepou uličkou, pro kterou bude zapomenut. Také proto, že tak, jako jiné nedávné ideologie ohrožuje existenci svobodné společnosti.“ Tolik Michael Levin.

Feminismus byl původně způsobem, jak pojmenovat nerovnost mezi mužem a ženou a vypořádat se s ní. Sliboval ženám vysvobození z pout. Většina žen v západním světě pracuje, ať chce či ne. Přibývá rodin, kde je žena hlavou. Otcem, matkou a živitelkou. Ženy trpí vředovými chorobami, infarkty a chorobami zapříčiněnými stresem, což v minulosti byly nemoci mužů.

Odhaduje se, že v roce 2020 bude 25% žen západního světa trvale svobodných. Tato situace je nepřirozená a je v rozporu s našimi lidskými potřebami. Ženy jsou dnes hodně přepracované, unavené a osamělé.

4.2 Zneužití vyšší sociální inteligence žen

Můžeme se zamyslet, kdo je pro nás znalcem lidské povahy. Možná biblický král Šalamoun, Sokrates, W. Shakespeare, F.M. Dostojevskij, S. Freud, Sherlock Holmes...Nejspíš bychom jmenovali muže, nebo zejména muže. Přesto však jsou podle většiny psychologů i mých zkušeností lepšími znalkyněmi lidské povahy v průměru ženy. Proč tomu tak je?

Aby muž v historii přežil a byl reprodukcí úspěšný, musel být dobrý lovec, válečník, řemeslník, obchodník, zemědělec, ochránce. Schopnosti mužů, které se vyskytují v jejich loveckých a válečných dovednostech, ve zručnosti, síle, v řemeslech, v obchodu, v umění, v technice jsou obdivuhodné. Zde si muži vedou dobře. Stačí se podívat do encyklopedie a většina autorů objevů a vynálezů jsou muži.

Aby žena přežila a byla reprodukcí úspěšnou matkou, musela hlavně získat dobrého partnera, rodit děti a chránit rodinný krb. V běžném životě, protože nebyla tak fyzicky vybavená a měla jiné úkoly, než muž, musela používat i jiné „zbraně“. To posilovalo její sociální inteligenci, kam patří znalost lidí, lidských slabostí, motivů, potřeb. S tím souvisí komunikační schopnosti – přesvědčit lidi, vědět, jakými argumenty je lze ovlivnit, rozumět tomu, co lidé chtějí říci, číst neverbální signály, schopnost předvídat jednání jiných lidí rozeznat přetvářku, lež od pravdy, schopnost vcítit se do vnitřního stavu druhého jedince, všímavost a paměť na události, tváře lidí, na jejich jména, příběhy. Soustředěnost na vztahy není přirozenou součástí mužské duše, mužského způsobu uvažování.

Ženy se nehrnou do politiky ani do války, dopouštějí se podstatně méně trestných činů než muži, u soudu si vedou úspěšněji, dovedou lépe vyjednávat, což je dáno vyšší sociální inteligencí. To však neznamená jen moudrost, znalost světa a vztahů v něm, ale i druhý protipól – citové vydírání a manipulaci. Díky svým schopnostem ženy dokážou často dostat muže tam, kam chtějí.

Většinu knih o lidských vztazích píše ženy a většinu těchto knih ženy také kupují. Často se zde mluví o tom, co dělají muži špatně a jak je ženy mohou napravit. Pracovala jsem vždy v ženském kolektivu a zejména jako mladá učitelka jsem si vyslechla od zkušených žen uklízeček, kuchařek a učitelek mnoho rad, lstí a intrik, jak na muže.

Každá schopnost může být požehnáním pro ostatní nebo přinést hodně zla. Je dobré, když žena svoji vyšší sociální inteligenci dokáže spojit s přednostmi muže.

4.3 Mediální zobrazení mužů

Seděla jsem v čekárně u zubaře a letmo si prohlížela časopisy na stolečku. Bylo to takové to lehčí čtení, časopisy, které si kupují ženy. Do některých článků jsem se začetla, ale po chvíli mi bylo smutno. Muži zde byli líčeni jako omezení živočišní tvorové.

„V televizi snadno poznáte otce“, napsal jeden novinář. „Jsou to ti tupí šašci“.

Televizní seriály, filmy a reklamy líčí muže jako neschopné a hloupé tvory stojící ve stínu dokonalejších a inteligentnějších žen. V nejrůznějších komediích jsou líčeni jako nekňubové co si neví rady a pro manželku jsou jen dalším dítětem.

Manželé Peaseovi v knize *Proč muži lžou a ženy pláčou* uvádějí, že vtipy, které si dělají legraci z mužů, v současné době převládají nad obdobnými žerty na účet žen v poměru deset ku jedné.

Jak se dočítáme v historických zprávách, otcovství bylo vždy preferováno a respektováno. V druhé polovině 20. století se situace změnila. Objevuje se nepřátelství vůči všemu mužskému a otcovskému. Např. jeden z nápisů v hale New Yorkského metra zní *Žena potřebuje muže jako ryba bicykl*.

Dělat si legraci z mužů je dnes populární. Můžeme i slyšet, že jediné, k čemu jsou potřeba, je dodat spermie. O jejich lásku a mužské vedení jakoby se už nestálo. Mužské srdce je devastováno, slyší-li a uvěří-li, že bez otce je možno se obejít.

V bibli apoštol Pavel říká, že muž má milovat svou ženu a žena má mít před mužem úctu. Často jsem se zamýšlela nad tím, proč to je právě tak psáno. Myslím, že jsem na to přišla. Muž i žena mají totiž problém. Muž neumí milovat ženu tak, jak to ona potřebuje a musí se to učit a žena neumí muže ctít tak, jak on to potřebuje a musí se to také učit. Neboť žena, která ctí svého muže, se dobře miluje a muž, který miluje svoji ženu, se dobře ctí.

Jestliže bychom chtěli mužům pomoci rozkvést v takové otce, jaké bychom si pro děti přáli, musíme začít u úcty k nim. Jejich slabosti a selhání nezesměšňovat, ale spíše dodávat naději, odvahu a sílu směřovat k ideálu, po kterém mnozí jistě touží.

Mužství a otcovství, jak nám ho zprostředkují média, tupí mužskou duši.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. FORMULACE PROBLÉMU A STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ

Zamýšlím se nad dnešními otci. Zajímá mě, jak se cítí, jak řeší některé situace, které život s dětmi přináší, jak si své otcovství užívají a těší se z něj. Jsou stejní, jako byli jejich otcové?

Mám křesťanské přátele s malými dětmi v České republice a v USA. Odráží se jejich víra i ve výchově dětí a ve vztahu k jejich vlastním otcům?

Pro svou sociologickou sondu jsem si vybrala osmnáct mužů. Tvoří tři skupiny po šesti. První skupinou jsou američtí otcové, kteří vyrůstali v křesťanské tradici. Pocházejí ze státu Illinois, California a Texas. V církvi jsou aktivními služebníky, ve dvou případech přímo kazatelé. Jejich sbory čítají 1000-2000 členů. Mají zde mateřská centra, psychology, programy pro různé věkové a zájmové skupiny. Aktivní projevy víry, jako je modlitba, nedělní bohoslužba, finanční podpora diakonie apod. jsou pro ně naprosto přirozené a normální. Jsou jistí a zdravě sebevědomí.

Druhou skupinu tvoří čeští otcové – křesťané. Ti pocházejí z nevěřících, více či méně funkčních rodin (dva případy rozvodu rodičů). V Ježíše Krista jako svého Spasitele a Pána uvěřili v dospělosti.

Třetí skupinou jsou čeští nevěřící otcové pocházející z funkčních stabilizovaných rodin střední sociální vrstvy .

6. CÍL VÝZKUMNÉ SOCIOLOGICKÉ SONDY

1. Porovnat dvě generace otců

Předpoklad: Dnešní otcové budou výrazně podobní svým otcům.

2. Porovnat tři skupiny dotazovaných

Předpoklad : Otcové křesťané budou konzervativnější a budou zastávat tradiční model. Mezi Čechy a Američany bude rozdíl.

7. POUŽITÁ METODA

Dotazník se strukturovanými a nestrukturovanými otázkami

8. DOTAZNÍK A JEHO VYHODNOCENÍ

8.1 Postup při administraci

Loni v létě u nás byli na návštěvě naši přátelé z USA. Seznámila jsem je se svou chystanou prací a požádala je o vyplnění dotazníku. Ten jsem jim záhy elektronickou poštou odeslala a oni mi postupně zasílali vyplněné dotazníky zpět. Všechny respondenty osobně neznám.

Oslovila jsem muže – otce z našeho sboru Evangelické církve metodistické. Vyplněné dotazníky mi záhy přinesli všichni. S nimi byla spolupráce nejjednodušší.

Nejsložitější to bylo se skupinou třetí. Asi v listopadu jsem na nástěnku v naší mateřské škole umístila letáček s laskavou žádostí o vyplnění dotazníku a přiložila dotazníky v obálkách. Totéž jsem udělala i v druhé třídě naší školky. Ani za 14 dní si nikdo dotazník k vyplnění nevzal. Oslovila jsem několik tatínků osobně. Dva si jej vzali domů. Jeden mi druhý den obálku vrátil. Ať prý se nezlobím, ale že jsou otázky týkající se jeho otce příliš intimní a že na ně nechce odpovídat. (Otec je známou třeboňskou osobností).

Druhý tatínek nenápadně dotazník také vrátil.

Další tatínek si po přečtení názvu mé bakalářské práce posteskl : „*Spíše jste měla psát o významu matky při výchově otce*“. Oba rodiče žijí odděleně a otci není umožněno se o syna více starat.

Nikdo další nereagoval ani si dotazník nevzal.

Oslovila jsem tedy s prosbou mé kolegyně ze studia. Měla jsem štěstí, dostala jsem čtyři vyplněné dotazníky. Časem jsem sehnala ještě dva ochotné tatínky.

Na otce, kteří si obálku nechtěli vzít, se nezlobím. Otázky byly opravdu osobní a navíc otevřené, vyžadovaly více času na vyplnění. Mají právo odmítnout něco, co nechtějí dělat.

O to více si vážím těch tatínků, kteří můj dotazník upřímně a často obsáhle vyplnili.

8.2 Zpracování odpovědí

V některých odpovědích je patrný rozdíl mezi jednotlivými skupinami dotazovaných. Tam uvádím jejich rozlišení. V jiných ne. Tam uvádím odpovědi bez rozlišení.

Použité zkratky : AM = Američané, ČV = věřící čeští otcové, ČN = nevěřící čeští otcové

8.2.1 Otázky a odpovědi týkající se otců dnešních otců

Zavzpomínejte, prosím, na svůj nejtěplejší věk (předškolní a mladší školní období) a vašeho otce. Prosím o co nejupřímnější odpovědi bez idealizování.

1. otázka : **Prožíval jste dětství v úplné rodině?**

Všechny odpovědi : *Ano* (ve dvou případech se rodiče v době dospívání dětí rozvedli)

2. otázka : **Jaká je vaše nejstarší vzpomínka na otce?**

Všechny vzpomínky byly na něco hezkého.

- *Ležel pod autem, které spravoval, spravoval ve školce, kam jsem chodil, tříkolky*
- *Jak jsem s ním jel vlakem do Jihlavy*
- *Vzal mě s sebou do práce a vozil lesáckým autem, to se mi moc líbilo*
- *Přišel pro mě do školky*
- *Učil mě jezdit na kole (2x)*
- *Jak jsme zpívali písničky*
- *Spravoval mi dřevěné autíčko*
- *Jsem s ním u včelínu a pozorujeme včely*
- *Bylo mi asi pět let a koupil mi hračku*
- *Táta se vrací domů z vojny*
- *Jak mě svezl jeřábem*
- *Jsme spolu na lodi, táta byl moc rád na vodě*
- *Jedeme autem a rozhlížíme se po okolní krajině*
- *Všichni sedíme u stolu a večeríme*
- *Balil věci do auta a někam jsme jeli*
- *Povídají si s maminkou a něčemu se smějí*
- *Četl mi z knížky pohádku*
- *Jak mě veze na trakaři*

3. otázka : **Jak projevoval mamince lásku?**

Respondenti odpovídali podobně. Nejčastější odpovědi:

Polibkem, dotykem, obětím, držením za ruku, hezky s ní mluvil, všiml si jí, choval se k ní s úctou, hodně s ní byl, koupil jí dárek, přichystal jí snídani a odnesl ji do postele, slovy lásky, říkal nám, jak je krásná, skládal jí poklony, respektoval její názory, chválil ji za jídlo

4. otázka : **Jak rodiče řešili konflikty?**

AM : *Nikdy se nehádali, konflikt řešili klidně, rozumně diskutovali (5x), hádkou (1x)*

ČV, ČN : *Hádkou (10x), diskuzí (2x)*

5. otázka : ***Jaké postavení měl váš otec v rodině?***

AM : *Hlava rodiny, živitel (6x)*

ČV, ČN : *Hlava rodiny (6x), partnerské (3x), mamka měla hlavní slovo (3x)*

6. otázka : ***Jaké vlastnosti otce nejlépe charakterizují?***

Nejčastější odpovědi : *Pracovitý (16x), spolehlivý (12x), starostlivý (8x), charakterní (7x), přátelský (7x)*

Negativní hodnocení : *citově plochý (1x), agresivní (1x)*

Vůbec neuvedli : *hrubý, lhostejný*

7. otázka : ***Vzpomenete si na nějaké rčení, citát, přísloví, které jste od něho slyšel na svou adresu?***

Ne (6x)

AM:

- *Vždycky se snaž dělat maximum*
- *Pořád se uč. Celý život.*
- *Kdo nic nedělá, nic nezkazí*
- *Čím toho víc budeš dělat, tím uděláš víc chyb. To je dobře. Hodně se naučíš.*
- *Dotahuj věci do konce.*

ČV, ČN :

- *Už jsi naučený?*
- *Dobře se uč (3x)*
- *Nejhorší je srážka s volem*
- *Bez práce nejsou koláče*
- *Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá*
- *Uč se, abys nemusel makat*
- *Jsi po strejdovi Láďovi*

8. otázka : ***Myslíte, že ho bavilo být s vámi?***

Všichni : *Ano*

9. otázka : ***Kolik času vám věnoval?***

Každý den chvilku (6x), několik hodin denně (5x), část víkendu (3x), několik hodin týdně (3x), nevěnoval se mi (1x)

10. otázka : ***Čím jste naplnily společně prožité chvíle?***

Každý uvedl několik činností, nejčastější odpovědi : *prací doma a na zahradě (9x), sportem (9x), výlety do přírody (8x), hrami (8x), AM : chytáním ryb (4x)*

Nebyla uvedena žádná intelektuální činnost

11.otázka : ***O čem řeknete : „To mě naučil táta“***

Zde je patrný rozdíl mezi odpověďmi amerických a českých otců :

AM:

- *Prověřovat děti, s kterými chceš kamarádit, nacházet dobré přátele*
- *Pomáhat druhým*
- *Vše o baseballu*
- *Být ve všem věrný a konat dobro*
- *Překonávat překážky, nevzdávat se*
- *Hodně vydělat, hodně ušetřit, hodně rozdat*

ČV, ČN :

- *Zavázat si tkaničku*
- *Chlapské práce*
- *Lásce ke sportu*
- *Být slušný, přátelský, pracovitý, spolehlivý*
- *Plavat, jezdit na kole a autem, sportovat*
- *Základy elektro*
- *Sekat dříví a mít úctu ke starším lidem*
- *Manuální zručnost*
- *Hrát na kytaru*
- *Mít rád lidi*
- *Pracovat v lese*

12. otázka : ***Hodnotil vás slovně (kladně i záporně) ?***

AM: *Kladně (6x), nikdy ne sprostě, nadávkami (6x), byl ke mně kritický, cítil jsem že se mnou není spokojen (1x)*

ČV, ČN : *Kladně – jsi dobrý kluk, chválou, jsi šikovný, záporně – jsi blbec, mamlas, jsi levý jako šavle, dej mi to prosím tě, otevřená kritika i pochvala, chlapské jednání*

13 . otázka : ***Při jaké činnosti jste ho nejčastěji pozoroval?***

Nejčastější odpovědi : *Při práci (9x), při sportu (4x), při sledování televize (3x), AM : jak káže v našem sboru (3x)*

- *Jak kouřil*
- *Při snídani míchal lžičkou a vždycky mě tak vzbudil*
- *Jak připravuje ryby na vánoce*
- *Jak včelaří*

14. otázka : ***Máte pocit, že byl otec málo doma?***

AM : *Ano (4x), ne (2x)*

ČV, ČN : *Ano (2x), ne (10x)*

15. otázka : ***V jakých situacích se nejčastěji smál, byl veselý?***

AM : *jmenovali činnosti týkající se rodiny (6x), sledování soutěží v TV(1x)*

ČV, ČN : *jmenovali činnosti týkající se přátel, společnosti (6x), rodiny (6x), když měl vypito-ve společnosti(2x)*

16.otázka : ***Trestal vás otec často? Jak?***

Časté odpovědi : *Často ne* nebo *netrestal*. A když, tak:

- *Výprask, pohlavek (8x)*
- *Zákaz jít ven (4x)*
- *Nadával (4x)*
- *Domluvou (3)*

17. otázka : ***Odměňoval vás? Povzbuzoval? Jak?***

Všichni : *Ano*. Nejčastější odpovědi : *sladkostmi, pohlazením, penězi, dárkem, pochvalou, říkal, že to dokážu (ve škole a ve sportu), moc nechválil (2x), nepamatují se (1x)*

18. otázka : ***O čem jste si v souvislosti s otcem říkal : „Takhle děti nikdy vychovávat nebudu“?***

AM : *Nebudu workoholik a nebudu na sebe tak tvrdý (2x), budu víc doma (4x)*

ČV, ČN : *Nebudu kouřit, dám jim víc samostatnosti, nikdy se nerozvedu (2x), nebudu řešit konflikty před dětmi a zatahovat je do sporu na čí jsou straně*

19. otázka : ***Co mu máte za zlé?***

AM : *Nic (3x), že se mnou netrávil víc času (2x), že na mě byl moc náročný a kritický*

ČV, ČN : *Nic (6x), neschopnost zařídit věci, nechat to na mamce (2x), málo komunikace, kouření doma v kuchyni, pesimismus, neumí přiznat chybu, rozvod*

20. otázka : ***Je vám v něčem vzorem?***

- *Pracovitostí (5x)*
- *Staral se o rodinu*

- *Slušným chováním, pomocí druhým*
- *Šikovností, nápaditostí, obětavostí*
- *Že byl s mamkou až do smrti a že jí byl věrný*
- *Vztahem k manželce – mamince*
- *Váží si věci*
 - *Cílevědomostí a smyslem pro podnikání*
 - *Nejde za každou cenu s proudem*
 - *Podporuje druhé ve správných věcech*
 - *Má mladistvé smýšlení*
 - *Jako manžel, otec, soused...*
 - *Uměl všechno krásně naplánovat, zvláště dovolenou, trávil s námi čas naplno*
 - *Ve věrnosti*

21. Otázka : ***Jaký výchovný styl otec preferoval?***

Demokratický (12x), autoritativní (8x), liberální (3x), respektující (5x)) , direktivní (1x)

22. Otázka : ***Jaké pocity ve vás vyvolávají vzpomínky na vašeho otce a toto období vašeho života?***

- *Dobré (3x)*
- *vzpomínky na otce, jak stále pracuje a na krásné zážitky z Disneylandu, z pobytu na moři a lovení ryb*
- *Vzpomínám, jak jsme vždycky v pondělí jezdili na nákup do města a na oběd*
- *Nostalgické, vzpomínám, jak jsme spolu chodili do kostela, jak mě v noci přikrýval, jak si pískal a pracoval na zahradě, byl rád venku*
- *Měl jsem moc hezké dětství*
- *Byl to nejlepší táta, jakého jsem mohl mít*
- *Příjemné*
- *Smutné – nedočkal se vnoučat, na které se moc těšil*
- *Pěkné – rád vzpomínám*
- *Škoda, že to už není a že nejsem malé dítě*
- *Vzpomínám na nádherné dětství*
- *Pocity nejistoty, strachu, dnes soucitu*
- *Měl jsem radostné a moc pěkné dětství, škoda toho rozvodu*
- *Krásné – na něco, co už není*

8.2.2 Otázky a odpovědi týkající se dnešních otců

Zamyslete se nad vztahem ke svému dítěti. Prosím, odpovězte na otázky jak to skutečně je, ne jak by to mělo být.

1. Otázka : **Kolik máte dětí?**

AM = průměr 3, 2

ČV = 3

ČN = 2

2. Otázka : **Jak projevujete lásku své ženě?**

- *Vařím snídani*
- *Chodím s ní do obchodních center nakupovat*
- *Povzbuzuji ji v projektech, které vytváří*
- *Vykonávám některé domácí práce a 1x denně jí říkám, že ji miluji*
- *Říkám jí, že ji miluji, hladím ji a držím ji za ruku*
- *Pomáhám s úklidem a vařením*
- *Říkám, že ji miluji, kupuji jí dárky, pomáhám jí*
- *Ujišťuji ji slovy, že se na mě může spolehnout, že ji mám rád*
- *Slovy, pohledy, dotyky*
- *Empatií, dotyky, polibky*
- *Snažím se jí pomáhat, naslouchat, slovem i rukou pohladit*
- *Tělesně, vyslechnu ji*
- *Trávím s ní co nejvíce času a pomáhám s dcerou*
- *Chovám se k ní něžně*
- *Polibkem, sladkostí, hezkým slovem*
- *Pusa, dárek, společně strávené chvíle*
- *Jsem ochoten jí pomoci se vším, co potřebuje, koupím jí čokoládu*
- *Říkám jí hezké věci*

3. Otázka : **Jak řešíte manželské konflikty?**

AM : *diskuzí, domluvou, zdravou komunikací (6x)*

ČV, ČN : *hádkou (8x), diskuzí, domluvou (4x)*

4. Otázka : **Jaké postavení máte v rodině?**

AM : *Hlava rodiny (3x), s manželkou rovnocenné (3x)*

ČV : *Hlava rodiny (6x), rovnocenné s manželkou (0x)*

ČN : *Hlava rodiny (2x), rovnocenné s manželkou (4x)*

5. Otázka : ***Jaké vlastnosti vás nejlépe charakterizují?***

Nejčastější odpovědi : *Pracovitý (7x), přátelský (5x), spolehlivý (4x), citlivý (4x)*

6. Otázka : ***Slyší od vás vaše děti často nějaké rčení, citát či přísloví?***

AM :

- *Zacházej s druhými tak, jak chceš, aby zacházeli s tebou (z bible)*
- *Ano, citaci z bible: 1P 5:7, Jk 1:2-5, Žd 4:12, Joz 1 : 6-7, Fil 4:13 aj.*
- *Bacha, to smrdí (varování)*
- *Chovej se k ostatním tak, jak chceš, aby se oni chovali k tobě (z bible) a naopak*
- *Ježíš je s tebou*

ČV :

- *Bůh tě miluje*
- *Bůh o všem ví (co tě trápí)*
- *Nepořádný v práci je bratr mrhače (z bible) –když je někdo nepořádný v práci, tak mrhá časem svým i časem ostatních, protože pořád něco hledá nebo opravuje*
- *Boží mlejny melou pomalu, ale jistě*

ČN :

- *Nauč se žít skromně*
- *Uč se*

7. Otázka : ***Baví vás být s dětmi?***

Všichni : *Ano*

8. Otázka : ***Vidí vás denně? Kolik hodin?***

V průměru od 3 do 6 hodin, o víkendu déle. Dva otcové jsou přes týden pracovně mimo domov.

9. Otázka : ***Kolik času jim cíleně věnujete?***

AM : *z důvodu pracovního vytížení méně než by chtěli, 2 hodiny týdně – hodinu denně*

Jeden otec – *pracuji doma, každou volnou chvíli*

ČV, ČN : *Všechen volný čas, jednu hodinu denně, o víkendu déle, tři hodiny denně, nejméně – neděli dopoledne*

10. Otázka : ***Co společně podnikáte?***

Sport - kopaná, lyžování, bobování, kolo, plavání (10x), hry (8x), práce – na zahradě, v dílně, doma (8x), výlety a procházky do přírody (7x), četba (5x), sledování TV (5x), modlitba (5x)

11. Otázka : ***Jak své děti kladně hodnotíte a povzbuzujete?***

- *Ty jsi šikulka*
- *Pohladím pochválím, ocením před ostatními*
- *Gestem, jako že jsou jednička*
- *Když je uspávám, tak jim říkám, že je mám rád*
- *Vyslechnu, kupuji pozornosti, motivuji je*
- *Slovně téměř pořád (2x)*
- *Pozitivně vyznávám, když se něco nedaří, tak optimisticky hledím do budoucnosti*
- *Pochválím snahu*
- *Chválím, chválím, chválím*
- *Slovně, odměnou, povzbuzením*

12. Otázka : ***Slyší od vás nadávky a negativní hodnocení? Jaké?***

AM – Nadávky ne

- *Někdy křičím, když něco rozbily a nefunguje to*
- *Negativně hodnotím, když se nechovají dobře*
- *Když udělají schválně špatnou věc*
- *Spíše jsem rozlobený, ale nemluvím s nimi ošklivě, nezlořečím, neponižuji je*

ČV

- *Ty jsi líný, hloupý*
- *Ostatní : nadávky ne, ale např. ty jsi to odflákl, ty zlobíš, neštvi mě, mám tě plné zuby, už toho mám tak akorát dost*
- *Upozorňuji na neposlušnost*
- *Nikdy negativně neprorokuji*
- *Někdy mi ujede nějaké neslušné slovo, ale jen si ulevím, děti neponižuji*

ČN

- *Ty jsi vůl (2x)*

- *Ty berane jeden, to se nedělá*
- *Ano, když něco rozbijí, počmárají, udělají x krát zakázané*
- *Ty blbče, pitomče, ale jen zřídka kdy*
- *Někdy mluvím sprostě, ale jen pro sebe, neříkám to dětem*

13. Otázka : ***V jaké situaci vás děti vidí veselého?***

Všichni uvedli činnosti, které se týkají rodiny, domova, společně strávených chvil

14. Otázka : ***Trestáte své děti? Jak?***

Všichni : *Ano, ne příliš často*

Všichni uvedli *plácnutím na zadek, výpraskem na zadek, dále vezmu hračku, něco zakážu, pošlu do pokoje*

15. Otázka : ***Jak je odměňujete?***

Nejčastější odpovědi : *sladkostmi, pochvalou, dárky, hračkou, penězi, slavnostním jídlem, návštěvou cukrárny, někam spolu jedeme, uděláme nějakou akci*

16. Otázka : ***O čem jste si říkal, že to nikdy ve výchově svých dětí nebudete dělat tak, jako váš otec a děláte to?***

- *O ničem (5x)*
- *Mít na ně čas a mám ho málo (3x)*
- *Zařvu, když selžou všechny výchovné metody*
- *Řeknu, že něco udělám a nevrátím se k tomu*
- *Pořád číst noviny*
- *Že na ně nebudu křičet a křičím*
- *Jsem netrpělivý jako můj táta*
- *Vadily mi hádky mezi rodiči, když jsem unavený a podrážděný, reaguji stejně výbušně jako táta*

17. Otázka : ***O čem jste si říkal, že to nikdy ve výchově svých dětí nebudete dělat tak, jako váš otec a neděláte to?***

AM: *O ničem (3x), nikdy bych své děti neignoroval, jako můj otec, bylo mi to nepříjemné, mít na ně čas*

ČV : *O ničem (4x)*

- *Chválím je, povzbuzuju a nesnižuju, miluju své děti bez podmínek, tak jako miluje Bůh mě*

- *Ted', když jsem uvěřil v Boha, vidím jasně hříšnost svého chování. Dokážu se ženě i dětem omluvit*
- *Nehádáme se před dětmi*

ČN : *O ničem (4x), nekouřím, dávám jim více samostatnosti při rozhodování*

18. Otázka : ***Máte dnes, kdy máte své děti, pro chyby a nedostatky svého otce více pochopení?***

Ano (18x), spíše ho obdivuji (2x), je mi ho líto (1x)

19. Otázka : ***Daří se vám ve výchově hůře, než vašemu otci? Proč myslíte, že je tomu tak?***

Ne, myslím, že ne (16x), ano, nevím (1x), nedokážu to posoudit (1x)

20. Otázka : ***Daří se vám ve výchově lépe, než vašemu otci? Proč myslíte, že je tomu tak?***

Ano (16x), víc cítím s dětmi, méně pracuji, více se jim věnuji a zajímám se o ně, dařímám na své straně Boha a ženu, která mě podporuje

21. Otázka : ***Jaký výchovný styl preferujete?***

Demokratický (15x), respektující (9x), autoritativní (5x), liberální (2x), direktivní (1x)

22. Otázka : ***Pokuste se uvést těžkosti, které jako otec současnosti prožíváte.***

- *Nedostatek energie, mám malé děti a je mi přes čtyřicet*
- *Jsem unavený, abych dětem vštěpoval disciplínu, měl bych být pevnější v pedagogických zásadách*
- *Uvědomuji si, jak málo času trávím s dětmi, v důsledku toho nechávám řešení výchovných problémů na ženě. Vím, že se to musí změnit, pokud si chci s dětmi vybudovat kvalitní vztah*
- *Mám moc rád svoji ženu a děti a chtěl bych s nimi trávit víc času*
- *Vadí mi silný vliv médií. Nejraději bych vyhodil televizi, ale nemám na to sílu. Vadí mi, jak se mi to, co pro děti nechci, drze vtírá do bytu*
- *Velké pracovní vytížení, jsem dost unavený. Když mě ještě manželka nechápe a chce po mně další úkoly*
- *Je náročné finančně zabezpečit rodinu*
- *Je toho na mně hodně. Práce, manželka, děti, barák, zahrada...*

- *Připadá mi, že mám na děti malý vliv a že hodně špatného si přinesou ze školy, od kamarádů, z televize, počítačových her...*
- *Všechno mi utíká pod rukama a nestihám*
- *Nejednota s manželkou*
- *Mám své děti moc rád, někdy mám obavy, abych to všechno zvládl a byl jim dobrým tátou*

8.3 Vyhodnocení některých odpovědí v grafech

Při podrobnějším pročítání odpovědí na zadané otázky jsem si všimla rozdílů, které bych ráda vyjádřila grafem.

Graf č.1

Znázorňuje způsob řešení manželských konfliktů rodičů dnešních otců. (Otázka č.4 v první části)

Graf č. 2

Znázorňuje způsob řešení manželských konfliktů v manželstvích dnešních otců. (Otázka č.3 v druhé části)

Porovnáme-li oba grafy, zjistíme, že v rodinách amerických respondentů rodiče řešili konflikty především diskuzí, domluvou, konstruktivním rozhovorem, zatímco v rodinách českých respondentů hádkou. Dnešní otcové vidí řešení konfliktů ve svých manželstvích o poznání lépe, považujeme-li tedy diskuzi za lepší řešení. Přesto jsou hádky v českých rodinách stále hodně časté.

Graf č.3

Znázorňuje odpovědi na otázku: „Jaké postavení měl váš otec v rodině?“ (Otázka č.5 v první části)

Graf č.4

Znázorňuje odpovědi na otázku: „ Jaké postavení máte v rodině?“ (Otázka č.4 v druhé části)

Hlava rodiny ve smyslu živitel, ten, kdo se stará, ne mocipán, tyran, diktátor. V amerických rodinách je patrné takovéto postavení otce. U českých věřících otců také, možná i proto, že jsou všechny matky na mateřské dovolené.

V českých rodinách minulé generace je vidět postavení matky jako hlavy. Zde mohu odkázat na oddíl teoretické části nazvaný *Specifika české rodiny*.

Graf č.5

Znázorňuje odpovědi na otázku: „V jakých situacích se otec nejčastěji smál, byl veselý? (Otázka č.15 v první části)

Graf č.6

Znázorňuje odpovědi na otázku: „V jaké situaci vás děti vidí veselého?“ (Otázka č.13 v druhé části)

Americký otec, který je veselý a smějící se, je spojen s rodinou. Český otec dneška vidí sám sebe zrovna tak. Veselé chování jeho tatínka je však více spojeno se společností, otcovými přáteli („když měl vypito“).

Graf č.7

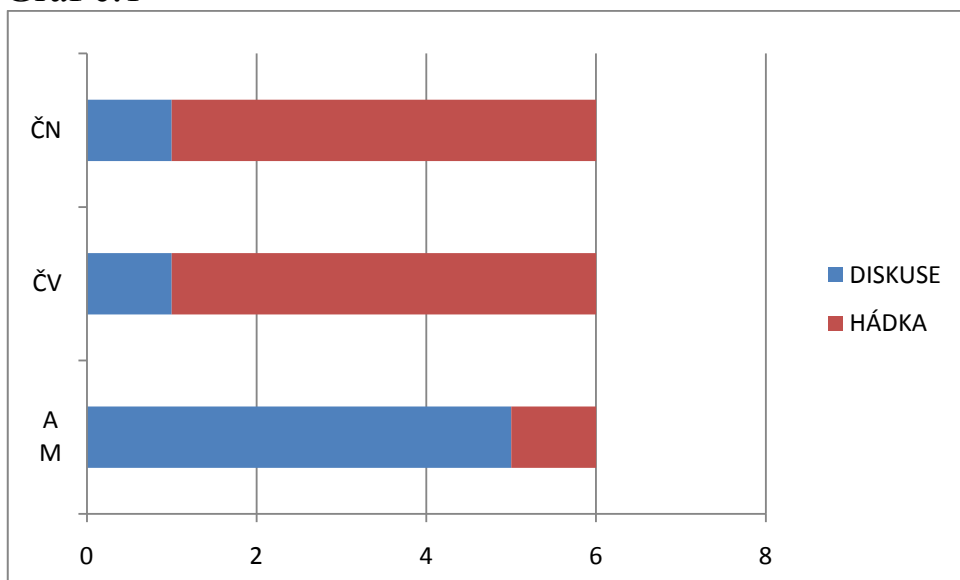
Znázorňuje odpovědi na otázku: „Jaký výchovný styl otec preferoval?“ (Otázka č.21 v první části)

Graf č.8

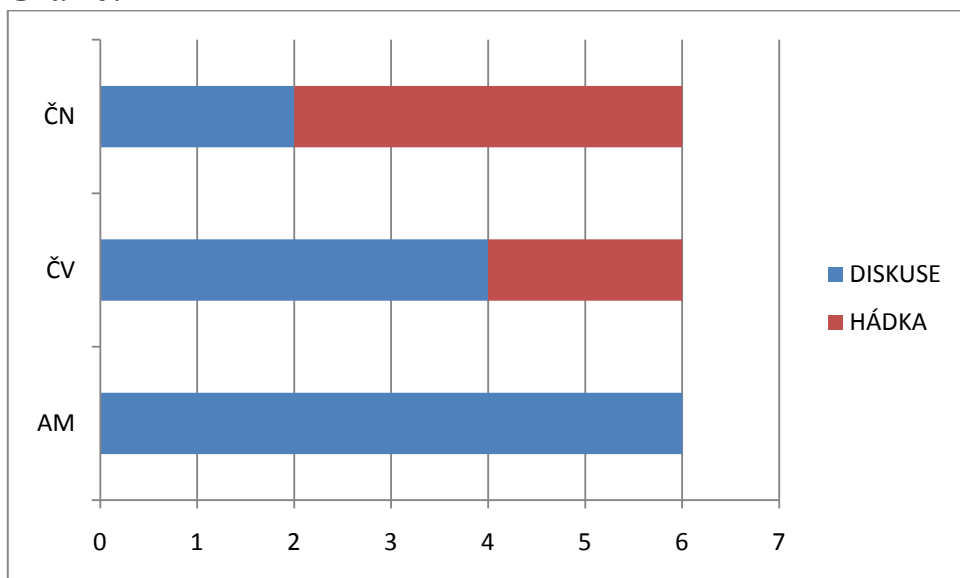
Znázorňuje odpovědi na otázku: „Jaký výchovný styl preferujete?“ (Otázka č.21 v druhé části)

Dalo se předpokládat, že se u Američanů, kteří vyrostli v křesťanské tradici, vůbec nevyskytne direktivní a liberální výchovný styl.

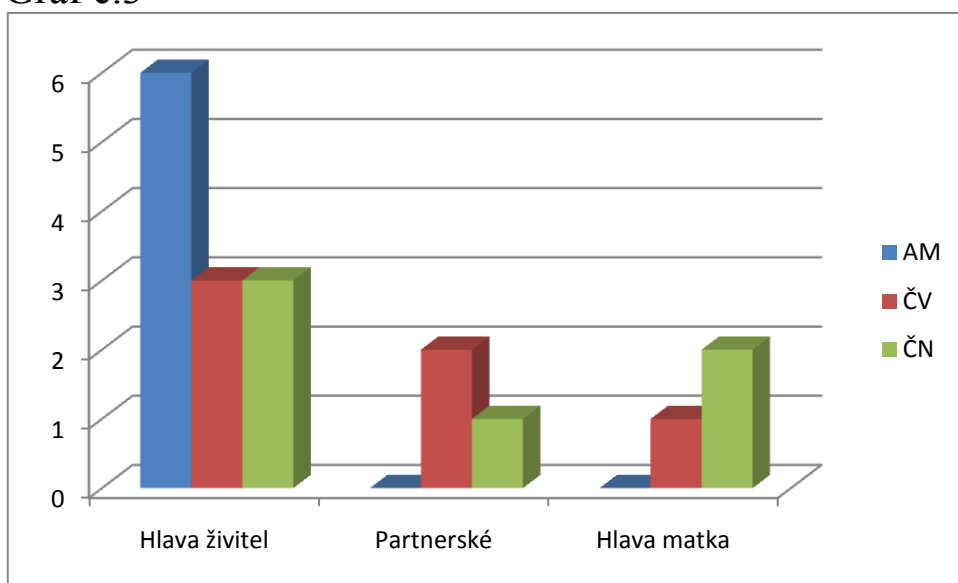
Graf č.1

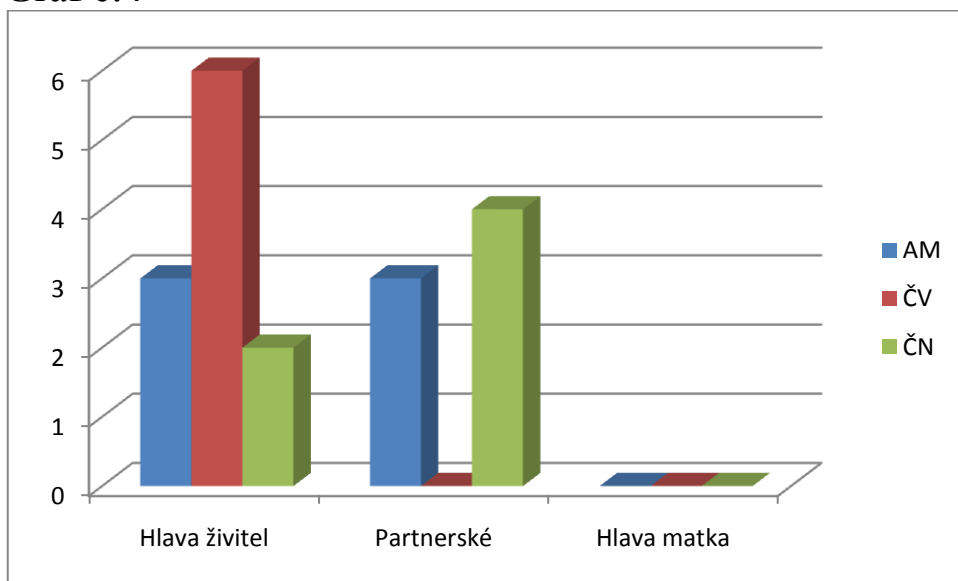
Graf č.2

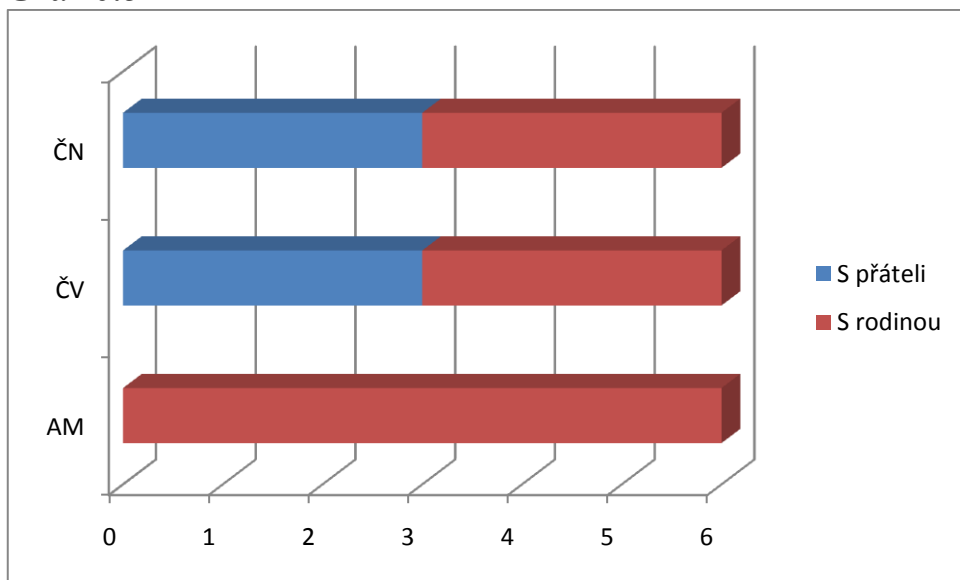
Graf č.3

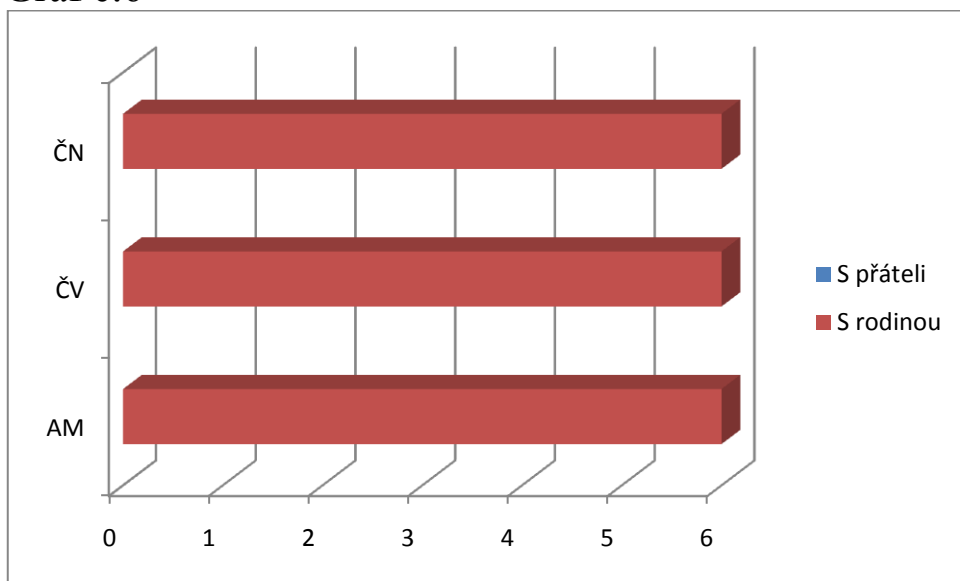
Graf č.4

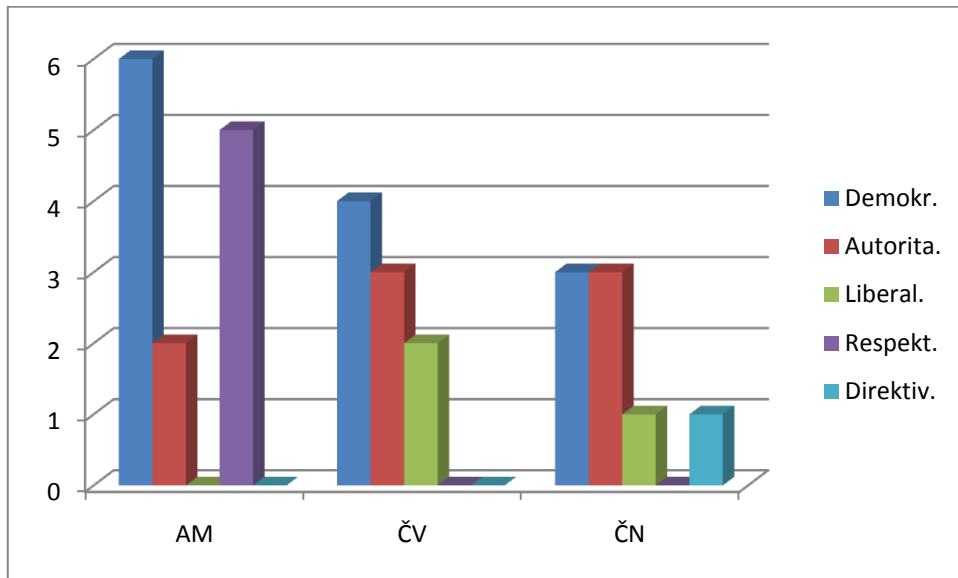
Graf č.5

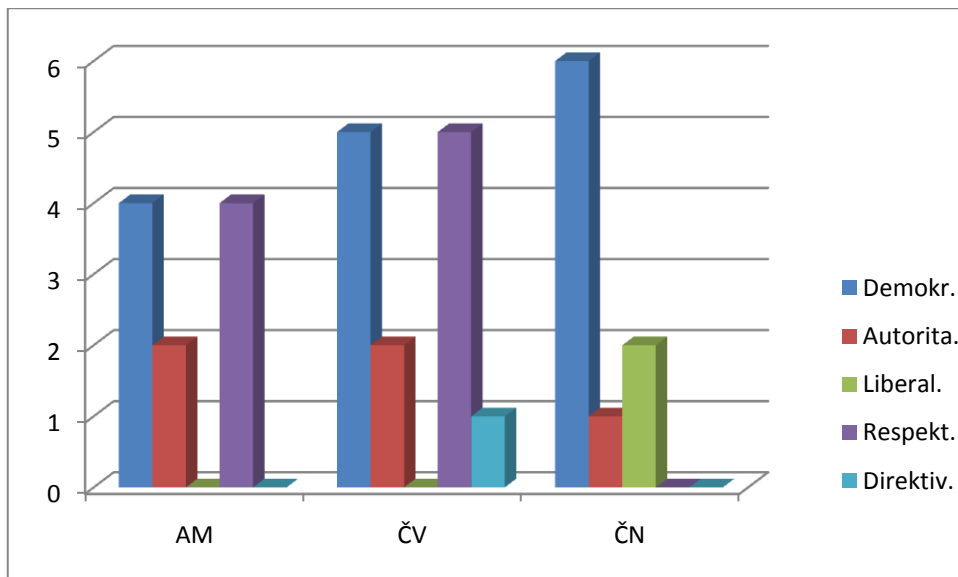
Graf č.6

Graf č.7

Graf č.8

8.4 Závěrečné shrnutí

Prvním cílem mé práce bylo porovnání dvou generací otců. Předpokládala jsem, že dnešní otcové budou těm svým výrazně podobni.

Všichni dnešní otcové vzpomínali na své tatínky s láskou a pochopením, u některých se vyskytovala i slova obdivu. Přesto jsem si všimla rozdílů.

To, co Američané svým otcům vytýkali, byla přílišná zaměstnanost a nedostatek času na děti. Jako tatínkové od rodin se dnes potýkají se stejným problémem. Jen dva uvedli, že rodině věnují více času.

Ve srovnání se svými tatínky berou čeští věřící otcové zodpovědnost za rodinu více na svá bedra, ale jinak jsou jim podobní. Toho, že se jejich rodiče rozvedli (2 případy), je jim líto (uvedeno v několika odpovědích). O negativních rysech svých otců mluvili otevřeně, to, že jsou sami dnes jiní přisuzují tomu, že uvěřili v Ježíše Krista a učinili jej svým Pánem.

Čeští nevěřící otcové jsou velmi podobni svým tatínkům.

Shrnutí – Můj předpoklad, že dnešní otcové budou výrazně podobni svým otcům, se potvrdil. V otcovské roli syna je tatínek, ve většině případů, dokonce vzorem. Ne takovým z pláten kin, ale tichým, milujícím, pracovitým a starostlivým. Při hodnocení některých negativních vlastností a skutků synové často přiznávají, že zápolí s tímtéž. Příčinou změny k lepšímu u některých českých věřících otců je jejich víra.

Druhým cílem mé práce bylo porovnání tří skupin dotazovaných – amerických věřících, českých věřících a českých nevěřících otců. Předpokládala jsem, že otcové křesťané budou konzervativnější a budou zastávat tradiční model. Zároveň jsem předpokládala, že mezi Američany a Čechy bude rozdíl.

Američtí otcové vyrostli v stabilních tradičních křesťanských rodinách, jeví se mi jako zdravě sebevědomí a jistí. (Být věřící je v americkém prostředí normální). V jejich odpovědích se nevyskytovala slova jako *nevím, nevzpomínám si, ani ne, asi ano, nejsem si jist*, jako tomu bylo u českých otců. Matka má s otcem rovnocenné postavení, za hlavu je ale označován otec, protože je živitelem.

Čeští věřící otcové pocházejí z nevěřících rodin. Učí se „chodit s Bohem“, chodit po nevyšlapaných cestách. V oblasti života víry nemají ve svých otcích vzor. Ve srovnání s Američany je být věřící v českém prostředí nenormální.

Čeští otcové, kteří o sobě tvrdí, že jsou nevěřící, pocházejí ve většině ze stabilních konzervativních rodin, kde se dodržovaly biblické principy. Podobně žijí i oni dnes.

Všichni dotazovaní patří do skupiny otců obětavých, starostlivých, zodpovědných, kteří touží po funkčním manželství, spokojené rodině a se svými dětmi tráví čas jak jen to jde.. Moje sociologická sonda potvrzuje informace, které jsem uvedla v teoretické části (viz *Proměna otcovské funkce*). Na dnešní otce je toho moc. A ve všech oblastech se po nich vyžaduje dokonalost. A každá oblast je hodna kritiky. Oni tak pocítují nedostatek času a únavu. I proto se možná stává, že to, o čem si říkali, že jako otcové nikdy nebudou dělat, sami považují za těžkosti, které jako otcové současnosti prožívají a s nimiž zápolí.

Sociologická sonda mě přivedla k přemítání nad mýty, které se týkají otců. Například, že otec je přísnější než matka a více děti trestá. Omyl. V této i v minulé generaci tomu bylo podle mnou zjištěných údajů právě naopak. Nebo že otec je méně citový, než matka. Můj částečný výzkum ukázal, že otec své děti nemiluje o nic méně, než matka, možná trochu jinak, mužsky. Zrovna tak mu na nich záleží a je s nimi rád.

Shrnutí – Můj předpoklad, že otcové křesťané budou konzervativnější a budou zastávat tradiční model, se nepotvrdil. V této oblasti nebyl mezi respondenty rozdíl.

Můj předpoklad, že mezi Američany a Čechy bude rozdíl, se v některých oblastech potvrdil.

9. ZÁVĚR

Přiznám se, že na začátku své práce jsem byla na otce obecně tak trochu nahněvaná. A kritická. Abych tak řekla, viděla jsem kolem sebe jen málo výrazných osobností.

Připadalo mi, že nejsou vidět. Téma otcovství mě provokovalo a chtěla jsem se touto tematikou zabývat trochu více do hloubky.

Teď, když píšu závěrečné řádky své práce, mám pocit, že se mi to podařilo. A že jsem otcům více porozuměla. Jsem ráda, že jsem mohla přečíst tolik podnětných knih a získat nové a zajímavé informace. Zejména pro mě byly podnětné studie historiků a psychologů.

Ale s kým se opravdu nerada loučím, jsou tatínkové, kteří vyplnili můj dotazník, poskytli mi cenné informace a otevřeli své srdce. Ně kterým jsem mohla více naslouchat v osobním rozhovoru. Moc si toho vážím a jsem jim vděčná.

Připadala jsem si někdy, že nakukuji do tajné zahrady, o které téměř nikdo neví, a tiše objevuji skryté poklady. Byla jsem jako myška a jen se dívala, přemýšlela a žasla, jak je ta zahrada krásná. Srdce otce je citlivé, láskyplné, starostlivé, toužící, řekla bych, že ne tak vystavené na odív, jako srdce ženské.

Tatínkové, s kterými jsem trávila čas při přípravě mé práce, jsou starostliví, obětaví, milující, i když mají hodně práce a zároveň výčitek, že se svým dětem málo věnují. Chtěla bych jim vyznat úctu, povzbudit je, zastat se jich a sdělit jim, že jsou pro své děti důležití a téměř nezastupitelní.

IV. SEZNAM CITOVANÉ A POUŽITÉ LITERATURY :

1. BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-605-0
2. BIDDULPH, S. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000.
3. BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-334-X
4. BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství*. 1.vyd. Brno: Jota, 2004. ISBN 80-7217-296-4
5. DOBSON, J. *Být sám sebou*. 1.vyd.Praha: Návrat domů, 1994. ISBN 80-85495-325
6. CHAPMAN, G. *Pět znaků láskyplné rodiny*. 1.vyd. Praha: Návrat domů, 2005. ISBN 80-7255-123-X
7. MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 1.vyd. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-085-5
8. MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. 1.vyd. Praha: Avicenum, 1986.
9. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. ISBN 80-901424-7-8
10. PEASEOVI, A.a B. *Proč muži lžou a ženy pláčou*. 1.vyd. Brno: Jiří Alman, 2003. ISBN 80-86135-34-9
11. *Předškolská výchova. 2009/10 Január – Február 3*. Ročník LXIV. Bratislava.
12. PREKOPOVÁ, J. *Jak být dobrým rodičem*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-247-9063-7
13. RHEINWALDOVÁ, E. *Rodičovství není pro každého*. 1.vyd. Praha: Motto, 1993. ISBN 80-901338-4-3

III. PŘÍLOHY :

Přílohy tvoří fotografie otců s dětmi, které mi poskytli přátelé a můj manžel.

Fotografie č. 1 – foto Steven Wendel

Fotografie č. 2 – foto Miluše Doležalová

Fotografie č. 3 – foto Steven Wendel

Fotografie č. 4 – foto Petr Klaboch

Fotografie č. 5 – foto Petr Klaboch

Fotografie č. 6 – foto Petr Klaboch

Fotografie č. 7 – foto Richard Novák

Fotografie č. 8 – foto Richard Novák

Fotografie č. 9 – foto Richard Novák

Fotografie č. 10 – foto Zdeněk Neužil

Fotografie č. 11 – foto Martin Švehla

Fotografie č. 1

Fotografie č. 2

Fotografie č. 3

Fotografie č. 4

Fotografie č. 5

Fotografie č. 6

Fotografie č. 7

Fotografie č. 8

Fotografie č. 9

Fotografie č. 10

Fotografie č. 11